

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Věra Salajková

**Úloha Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu
dětí při mezinárodních únosech dětí**

Diplomová práce

Olomouc 2015

Já, níže podepsaná Věra Salajková, autorka diplomové práce na téma „Úloha Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí při mezinárodních únosech dětí“, které je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 121/2000 Sb. správci

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích v informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, kterou je Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Úloha Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí při mezinárodních únosech dětí“ zpracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Dolních Bojanovicích dne 5. prosince 2015

.....

Věra Salajková

Dovoluji si tímto poděkovat JUDr. Miluše Hrnčířkové Ph.D., za její odborné vedení při vypracovávání této diplomové práce a Mgr. Lukáši Fridrichovi, za umožnění vykonání stáže na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

.....
Věra Salajková

Obsah

Úvod	7
1 Základní pojmy	9
1.1. Mezinárodní únos dítěte	9
1.2. Dítě	10
1.3. Obvyklé bydliště	11
2 Prameny	12
2.1. Úmluva o právech dítěte	12
2.2. Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí	13
2.3. Nařízení Brusel IIbis	15
2.4. Vztah nařízení Brusel II bis a Haagské úmluvy	16
2.5. Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dítěte	16
3 Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí	17
3. 1. Historie Úřadu	19
3. 2. Agenda Úřadu	20
3.3. Úřad jako ústřední orgán při mezinárodních únosech dětí	21
3.3.1. Úřad jako ústřední orgán dle Haagské úmluvy	21
3.3.2. Úřad jako ústřední orgán dle Nařízení Brusel IIbis	22
3.4. Další činnost Úřadu	23
3.5. Problematika opatrovnictví na Úřadě	24
4 Mezinárodní únosy dětí na Úřadě	26
4.1. „Únosová“ agenda na Úřadě	27
4.2. Spolupráce s vybranými státy v případě mezinárodních únosů dětí	28
4.2.1. Velká Británie	28
4.2.2. Slovensko	29
4.2.3. Španělsko	30
4.3. Činnost Úřadu při mezinárodních únosech dětí	31
4.3.1. Únos do ČR	31
4.3.2. Únos do zahraničí	33
4.4. Úřad a únos do ČR - konkrétní případ	35
4.5. Úřad a únos do zahraničí - konkrétní případ	39
5 Řízení o navrácení dítěte	42

5.1. Řízení o navrácení dítěte dle Haagské úmluvy	43
5.1.1. Důvody pro nenařízení návratu dítěte	45
5.2. Řízení o navrácení dítěte dle Nařízení Brusel IIbis	46
5.2.1. Kolize Haagské úmluvy a Nařízení Brusel IIbis	48
5.3. Řízení o navrácení dle českého práva	49
6 Možnosti mimosoudních řešení sporů týkající se mezinárodních únosů dětí	51
6.1. Mediace dle Haagské úmluvy o mezinárodních únosech dětí	52
6.1.2. Úloha ústředního orgánu při mediaci	54
6.2. Mediace dle českého práva	55
6.2.1. Rodinná mediacce	56
6.3. Mediace na Úřadě	57
6.3.1. Konkrétní mediační kauza na Úřadě	58
Závěr	61
Literatura	70
Abstrakt	76
Abstrakt v anglickém jazyce	77
Seznam klíčových slov českém a anglickém jazyce	78

Seznam použitých zkratek

Úmluva o právech dítěte	Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte
Haagská úmluva/ HÚ	Sdělení MZV č. 34/1998 Sb., o sjednání Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí
Nañřízení Brusel IIbis/Nañřízení	Nañřízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000
Úmluva o pravomoci orgánů	Sdělení MZV č. 141/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí
Úřad/UMPOD	Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí
OSŘ/o.s.ř.	Občanský soudní řád (z. č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
ZZŘS	Zákon o zvláštních řízeních soudních (z. č. 292/2013 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
ČR	Česká republika
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
PO	předběžné opatření

Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá postavením Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí při mezinárodních únosech dětí.

Protiprávní přemístění či zadržení dítěte mimo stát jeho obvyklého bydliště tzv. mezinárodní únosy dětí, byly ještě před patnácti lety ojedinělými případy. V současné době již nejsou problematikou výjimečnou, jejich počet roste a jedná se o aktuální a velmi zajímavé téma, které přitahuje velkou pozornost médií. Stále více lidí cestuje do nejrůznějších koutů světa za prací, studiem či turistikou a poznávají tak nejen nové přátele, ale často i životní lásky. Mezinárodní manželství či partnerství nejsou ničím neobvyklým a dá se říct, že se pomalu stávají „běžnými“. V posledním desetiletí v ČR výrazně stoupl počet sňatků, kdy je jeden ze snoubenců cizím státním občanem (od roku 1995 do 2013 z 2 % na 6 %).¹ Až 58 % z celkového počtu sňatků s cizincem se týká sňatku Česky s cizincem a 36 % se týká případů, kdy si Čech bere cizinku.² Z těchto smíšených vztahů přirozeně vznikají potomci, ale bohužel ne vždy takový vztah vydrží. Neshody v manželském či partnerském životě spojené s nedostatkem opory, porozuměním a pevných sociálních vazeb v cizí zemi, mohou být prvním krokem k rozhodnutí rodiče utéct i s dítětem do rodné země. Pokud rodič odejde s dítětem za hranice státu, kde rodina žila a kde mělo dítě obvyklé bydliště, bez souhlasu druhého rodiče, dopouští se tzv. mezinárodního únosu dítěte.

Téma diplomové práce jsem si vybrala, z důvodu osobní zkušenosti, kdy jsem se v průběhu mého zaměstnání setkala se s paní (českou státní občankou), která žila s rodinou v Anglii a po nějakém čase se rozhodla, že se i s dcerou vrátí zpět do České republiky. Věděla, že odchod bez vědomí manžela není správný a měla strach, že až ji manžel najde, odveze dceru zpátky do Anglie. Po návratu do ČR chtěla situaci řešit a byla ochotná se s manželem domluvit, ale s dcerou se zpátky do Anglie vrátit nechtěla. Nevěděla na koho se obrátit, co dělat a jaké má možnosti. Naštěstí zjistila, že existuje orgán, který jí může pomoci, a to Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

Cílem diplomové práce bude zanalyzovat a zhodnotit jakým způsobem Úřad jedná v případech mezinárodních únosů dětí, jaké nástroje k této činnosti využívá a zda je využívá efektivně. K analýze a zhodnocení bude použito především časopiseckých a internetových odborných článků, internetových stránek Úřadu a jeho výročních zpráv, knižních publikací,

¹ *Sňatečnost* [online]. Český statistický úřad [cit. 19. listopadu 2015]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/snatecnost>>.

² údaje k roku 2013

právních předpisů jak českých, tak zahraničních. Taktéž bude zdrojem informací judikatura nejen českých, ale i zahraničních soudů a komentáře k příslušným právním předpisům. Práce obsahuje i praktické příklady z praxe Úřadu. Diplomová práce analyzuje jaké má Úřad v případě mezinárodních únosů dětí pravomoci a povinnosti a zda je efektivně využívá především v zájmu nezletilého dítěte. Dále budu zkoumat, zda Úřad činí rozdíly v jednání v případě mezinárodního únosu dítěte do ČR a únosu dítěte do zahraničí a jestli je v případě mezinárodního únosu dítěte do ČR jeho role aktivnější.

Diplomová práce je systematicky rozdělena do 6 kapitol. První kapitola vysvětluje nejdůležitější pojmy únosového práva, které se budou objevovat v celé diplomové práci a proto je důležité se s nimi na začátku seznámit. Následující kapitola rozebírá stěžejní právní dokumenty, které se dotýkají mezinárodních únosů dětí, a to je především Haagská úmluva o mezinárodních únosech dětí a evropské Nařízení Brusel IIbis. Třetí kapitola popisuje samotný Úřad, zabývá se jeho historií, postavením jako ústředního orgánu dle Haagské úmluvy i Nařízení Brusel IIbis a zaměřuje se i další činnost Úřadu a s ní spojenou problematiku. Agendě mezinárodních únosů dětí na Úřadě se podrobně věnuje čtvrtá kapitola. Pátá kapitola se zabývá procesně-právní stránkou mezinárodních únosů dětí, neboť popisuje řízení o navrácení nezletilého dítěte dle Haagské úmluvy, evropského Nařízení Brusel IIbis a českého práva. Poslední kapitola se zabývá možnostmi mimosoudních řešení sporů podle Haagské úmluvy a české právní úpravy.

1 Základní pojmy

1.1. Mezinárodní únos dítěte

Únos je nezákonné zmocnění se osoby obvykle proti její vůli.³ V případě, že dojde k protiprávnímu přemístění, odebrání nebo zadržení dítěte a k porušení práva péče o dítě, mimo stát jeho obvyklého bydliště, jedná se o mezinárodní únos dítěte.⁴

Dle čl. 3 Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí je za mezinárodní únos považováno *přemístění nebo zadržení dítěte, které je protiprávní za předpokladu, že:*

- a) *bylo porušeno právo péče o dítě, které má osoba, instituce nebo kterýkoliv jiný orgán buď společně, nebo samostatně, podle právního řádu státu, v němž dítě mělo své obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením,*
- b) *v době přemístění nebo zadržení bylo toto právo skutečně vykonáváno, společně nebo samostatně, nebo by bylo takto vykonáváno, kdyby nedošlo k přemístění či zadržení.*

Haagská úmluva se vztahuje na každé dítě, které mělo své obvyklé bydliště ve smluvním státě bezprostředně před porušením práva péče nebo styku a takové dítě nedosáhlo věku 16 let. Podle HÚ může právo péče o dítě vyplývat ze zákonů, soudního nebo správního rozhodnutí a dohody rodičů, která je platná podle právního řádu daného státu.

Nařízení Brusel IIbis v článku 2 odst. 11 považuje za mezinárodní únos *neoprávněné odebrání nebo zadržení dítěte,*

- a) *kterým je porušováno právo péče o dítě vyplývající ze soudního rozhodnutí, ze zákona nebo z právně závazné dohody podle právních předpisů členského státu, ve kterém mělo dítě své obvyklé bydliště bezprostředně před odebráním nebo zadržením,*
- b) *za předpokladu, že v době odebrání nebo zadržení bylo skutečně vykonáváno právo péče o dítě, ať společně nebo samostatně, nebo by toto právo bylo vykonáváno, kdyby k odebrání nebo zadržení nedošlo. Péče o dítě se považuje za vykonávanou společně v případě, kdy podle*

³ VESELÁ, Radomíra; HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 12.

⁴ NOVOTNÁ, Věra. Jak správně aplikovat Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí? *Právo a rodina*. 2007, č. 9, s. 3.

rozhodnutí nebo ze zákona jeden z nositelů rodičovské zodpovědnosti nemůže rozhodnout o místě bydliště dítěte bez souhlasu jiného nositele rodičovské zodpovědnosti.

Označení „protiprávní přemístění nebo zadržení“ dítěte za „únos“ je do značné míry zavádějící. Samotný pojem „únos“ se objevuje pouze v názvu Haagské úmluvy. V ustanoveních Haagské úmluvy se slovo „únos“ neobjevuje, je tomu tak proto, aby došlo ke zdůraznění její netrestně právní povahy.⁵ Nařízení Brusel IIbis výslovně zmiňuje pojem „únos“ pouze v názvu článku 10 „*Příslušnost v případech únosů dítěte*“, dále používá termín „neoprávněné odebrání nebo zadržení dítěte“.

1.2. Dítě

Pro účely Úmluvy o právech dítěte se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, který se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve (článek 1 Úmluvy o právech dítěte). Úmluva o právech dítěte se ve své preambuli odvolává na Deklaraci práv dítěte z roku 1959, která stanoví, že *dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm*.⁶ Haagská úmluva se podle článku 4 vztahuje na každé dítě mladší 16 let, neboť názory dítěte staršího 16 let nemohou být ignorovány, jak ze strany jeho rodičů, tak ze strany soudních či správních orgánů.⁷ Nařízení Brusel IIbis konkrétní věk dítěte nezmiňuje a pouze v preambuli odkazuje, konkrétně v bodě 17⁸, na Haagskou úmluvu a lze z něj tedy odvodit, že se vztahuje taktéž na děti mladší 16 let.

V českém právu se v souladu s § 30 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dítětem rozumí osoba, která nenabyla plné svéprávnosti. Plně svéprávnou se osoba stane dovršením 18 let, tedy nabytím zletilosti. Dříve lze zletilosti nabýt uzavřením manželství nebo přiznáním zletilosti za podmínek stanových v § 30 odst. 2 občanského zákoníku. Veřejnoprávní normy, konkrétně trestní normy, používají termíny jako dítě, mladistvý, osoba blízká věku mladistvého, mládež a dospělý. Toto rozlišování má velký význam pro stanovení viny a trestu. Dle § 25 z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, *není ten, kdo v době spáchání trestného*

⁵ PTÁČEK, Lubomír. *Přeshraniční únosy dětí* [online]. Praha: Mezinárodní konference ČAK, JA a ERA „Mezinárodní právo v rodinné praxi“, 26. března 2010 [cit. 30. srpna 2015]. Dostupné z <http://www.cak.cz/assets/files/3183/P_eshrani_n_nosy_d_t_doc>.

⁶ HRUŠÁKOVÁ, M. *Dítě, rodina, stát*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 33.

⁷ PÉREZ-VERA, Elisa. *Explanatory report* [online]. Madrid: Hague conference on Private international law, 1981 [cit. 30. srpna 2015]. Dostupné z <<http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>>.

⁸ V případech neoprávněného odebrání nebo zadržení dítěte by mělo být neprodleně zajištěno navrácení dítěte, proto by se měla nadále používat Haagská úmluva ze dne 25. října 1980, doplněná ustanoveními tohoto nařízení, zejména článkem 11.

činu nedosáhl věku patnácti let za tento čin trestně odpovědný. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže v § 2 odst. 1 písm. b) ustanovení trestního zákoníku rozvíjí a dítě definuje jako toho, *kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok svého věku.* Tento zákon ve svých ustanoveních upravuje i pojem mladistvý a mládež.⁹

Z výše uvedeného je zřejmé, že právní předpisy přistupují k vymezení pojmu „dítě“ různě a nelze přijmou univerzální a jednotnou definici, která by platila pro všechny státy. Je tedy dán prostor vnitrostátní právní úpravě konkrétního státu, zda bude dítě chránit od početí nebo až od okamžiku narození. Ohledně konce dětství je Úmluvou o právech dítěte určena maximální věková hranice 18 let, přičemž minimální věková hranice upravena není a státy mohou tuto věkovou hranici upravit, tak jak to ostatně učinila ČR.

1.3. Obvyklé bydliště

Určení obvyklého bydliště je klíčové pro určení příslušnosti soudu k rozhodování ve věcech rodičovské zodpovědnosti. Může být vykládáno v jednotlivých státech různými způsoby a je tedy třeba co nejjednodušší výklad tohoto pojmu. Nařízení Brusel IIbis v několika člancích zmiňuje pojem „obvyklé bydliště“, ale v žádném článku, až na bod 12 preambule¹⁰, ho nekonkretizuje. Haagská úmluva rovněž obsahuje pojem „obvyklé bydliště“, ale více ho nerozvádí. Ve velmi obecné rovině se jedná „o stálé a obvyklé středisko životních zájmů dotčené osoby, které si tato osoba zvolila se záměrem propůjčit mu trvalý charakter.“¹¹

Pojem obvyklé bydliště není v mezinárodní oblasti definován. Důležitou roli tedy sehrála judikatura Evropského soudního dvora (dále jen „ESD“) a judikatura jednotlivých členských států. V rozhodnutí ve věci „A“ pod sp.zn. C-523/07 ze dne 2. dubna 2009 ESD mimo jiné konstatoval, že musí být přihlédnuto „k trvání, pravidelnosti, podmínkám a důvodům pobytu na území členského státu a přestěhování rodiny do tohoto státu, ke státní příslušnosti dítěte, k místu a podmínkám školní docházky, k jazykovým znalostem, jakož i k rodinným a sociálním vazbám dítěte v uvedeném státě.“ Jedná se pouze o demonstrativní výčet a je třeba v každém případě postupovat individuálně, posuzovat další specifické okolnosti a dbát nejlepšího zájmu dítěte. Z výše uvedeného je zřejmé, že nestačí pouhá fyzická přítomnost dítěte k určení jeho obvyklého bydliště. Za zmínku stojí také rozsudek

⁹ HRUŠÁKOVÁ M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita: Doplněk, 2006, s. 18.

¹⁰ „Pravidla pro určení příslušnosti ve věcech rodičovské zodpovědnosti stanovená tímto nařízením jsou formulována s ohledem na nejlepší zájmy dítěte, zejména na blízkost. To znamená, že příslušným by měl být především soud členského státu, ve kterém má dítě své obvyklé bydliště, s výjimkou určitých případů změny bydliště dítěte, nebo soud určený dohodou nositelů rodičovské zodpovědnosti.“

¹¹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 186.

ESD ve věci Barbara Mercredi proti Richardu Chaffovi pod sp. zn. C-497/10 PPU ze dne 22. prosince 2010, ve kterém ESD uvádí, že „...obvyklý pobyt musí vykazovat určitou trvalost či pravidelnost. Za účelem rozlišení mezi obvyklým bydlištěm a pouhou dočasnou přítomností je třeba zdůraznit, že pobyt musí obvykle určitou dobu trvat, aby se vyznačoval dostatečnou mírou stálosti. Sociální a rodinné prostředí dítěte, které je zásadní pro určení místa jeho obvyklého bydliště, je tvořeno různými faktory, které se liší v závislosti na věku dítěte.“

Obvyklým bydlištěm dítěte je země, ve které dítě nějaký čas skutečně žilo, navštěvovalo předškolní nebo školní zařízení, dětské kroužky, kde má dítě kamarády a lékaře. Je to země, ke které má dítě určité vazby a nelze ho automaticky zaměňovat s pojmy státní občanství a trvalý pobyt.¹²

2 Prameny

Obsahem této kapitoly bude přiblížení nejdůležitějších právních dokumentů přijatých v souvislosti s problematikou mezinárodních únosů dětí, a to jak mezinárodních tak evropských. Právě spolupráce států v případě mezinárodních únosů dětí je velmi důležitá a bez existence společných pravidel, které tyto státy dodržují a respektují a jejich vzájemné pomoci, by se tak specifická oblast práva neobešla.

2.1. Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte je první právně závaznou mezinárodní konvencí, která poskytuje hmotně-právní ustanovení poskytující ochranu dětem a obsahuje celý katalog jejich práv.¹³ Úmluva byla přijata dne 20. listopadu 1989 Valným shromážděním Organizace spojených národů v New Yorku. Smluvními stranami jsou státy, které se v Úmluvě zavázaly sledovat nejlepší zájem dítěte. Od jejího přijetí Valným shromážděním ji ratifikovalo 193 států s výjimkou Spojených států amerických a Somálska.

Úmluva obsahuje 54 článků, které jsou rozděleny do čtyř kategorií.¹⁴ Dělí dětská práva do čtyř skupin, a to na práva ochranná, práva k zabezpečení blaha dítěte, práva směřující

¹² *Problematika mezinárodních únosů dětí* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009 [cit. 3. září 2015]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7292/Problematika_mezinarodnich_unosu_deti.pdf

¹³ BAYEROVÁ, Monika. Obecná charakteristika Úmluvy o právech dítěte. *Právo a rodina*. 2000, č. 5, s. 8-9

¹⁴ Úmluva o právech dítěte. *UNICEF Česká republika* [online]. [cit. 3. září 2015]. Dostupné z: <http://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>

k osvobození dítěte, které dávají dětem stejná práva jako dospělým a práva dítěte ve vztahu k jeho rodičům.¹⁵

Pro oblast mezinárodních únosů dětí je důležitý článek čl. 3 odst. 1, který se týká zájmu dítěte, jenž musí být předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dítěte a odst. 2, který smluvní státy Úmluvy zavazuje zajistit dítěti potřebnou ochranu a péči nezbytnou pro jeho blaho, přičemž mají brát ohled na práva a povinnosti rodičů. Dále čl. 9 odst. 1 hovoří o tom, že státy zabezpečí, aby nemohlo být dítě odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, pokud oddělení není v zájmu dítěte. Stěžejním, i když velmi obecným, je čl. 11, dle kterého mají státy povinnost činit opatření k potírání nezákonného přemísťování dětí do zahraniční a jejich navrácení zpět.

Úmluva pracuje s pojmy „zájem“¹⁶ a „blaho“ dítěte, jako vůdčími ideami, a činí mezi nimi rozdíly. Přičemž blaho je pojmem širším a nadřazenějším, což je patrné zejména z čl. 3. Dle tohoto článku odstavce 2 je blaho dítěte nadřazeno zájmům jeho rodičů. Co je zájmem rodičů totiž nemusí být zájmem dítěte a před jeho zájmem má vždy přednost jeho blaho.¹⁷

ČSFR podepsala Úmluvu dne 30. září 1990, která následně vstoupila v platnost dne 6. února 1991 na základě čl. 49 jako sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 104/1991 Sb. Pro samostatnou ČR je Úmluva závazná od 22. února 1993. Česká republika přijala implementací této Úmluvy povinnost zařadit ji do svých norem a zajistit dodržování zásad v Úmluvě obsažených. Přijetím Úmluvy se taktéž ČR zavázala podávat každých pět let Výboru OSN pro práva dětí¹⁸ zprávu o stavu dětské populace a úrovni naplňování dětských práv.

2.2. Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí

Dne 25. října 1980 byla v Haagu přijata Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, která je základním a nejpoužívanějším pramenem mezinárodního práva v oblasti mezinárodních únosů dětí a jejich navrácení do země obvyklého bydliště („dále jen Haagská úmluva nebo HÚ“). Haagskou úmluvu ratifikovalo 93 států a jako

¹⁵ VESELÁ, Radomíra; HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 21.

¹⁶ Problematikou zájmu dítěte se zabýval nálezn Ústavního soudu ze dne 9. 4. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 31/96 bod 3.

¹⁷ VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, KLOUB, Jindřich. *Mezinárodní únosy dětí, III. díl*. [citováno 5. září 2015]. Dostupné z: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=127>>

¹⁸ Výbor pro práva dítěte je založen na základě čl. 43 a skládá se z 10 členů "vysokého morálního charakteru a uznávaných schopností", kteří jsou voleni tajně na 4 roky, přičemž se každé dva roky se volí polovina členů. Každý stát může navrhnout jednoho kandidáta. Výbor pro práva dítěte dohlíží na provádění jednotlivých cílů Úmluvy.

poslední ji ratifikovalo Japonsko a Zambie.¹⁹ Přistoupení Japonska jako tzv. „únosového ráje“ je velmi kladně hodnoceno, neboť do něj bylo uneseno přes 10 000 dětí a v žádném z případů nebylo rozhodnuto o navrácení dítěte.²⁰

Ve své preambuli vyzdvihuje důraz na zájmy dítěte, které jsou prvořadé a jejím cílem je chránit děti před škodlivými důsledky protiprávního přemístění nebo zadržení.²¹ Předmětem HÚ je zajistit bezodkladný návrat dětí protiprávně přemístěných a zadržovaných v některém ze smluvních států a zajistit, aby práva týkající se péče o dítě a styku s ním, podle právního řádu jednoho ze signatářských států, byla respektována i v ostatních smluvních státech.²² Paradoxně se HÚ nezabývá otázkou uznání a výkonu rozhodnutí, což spatřuji jako její hlavní nedostatek.

Vztah HÚ k Úmluvě o právech dítěte je speciální, neboť obsahuje ustanovení, které chrání děti před protiprávním přemísťováním či zadržováním a zároveň zakotvuje postupy k jejich bezodkladnému návratu do země jejich obvyklého bydliště.²³ HÚ musí být vykládána v souladu s Úmluvou o právech dítěte, přičemž blaho dítěte musí být postaveno na nejvyšší možnou úroveň.²⁴

HÚ je mezinárodní smlouvou a má tedy aplikační přednost před zákonem, a v případě rozporu mezi ustanovením zákona a ustanovením mezinárodní smlouvy má přednost. V HÚ se uplatňuje princip vzájemnosti, tedy pokud ČR navrácí děti z ČR do země jejich obvyklého bydliště, tak by i tato země měla postupovat stejně v opačném případě.²⁵

Jménem ČSFR byla Haagská úmluva podepsána v Haagu v prosinci 1992. ČR po rozpadu ČSFR oznámila, že jako nástupnický stát se nadále považuje být signatářským státem HÚ. Haagská úmluva vstoupila pro Českou republiku v platnost 1. 3. 1998 a byla publikována ve sbírce zákonů²⁶ pod č. 34/1998 Sb.

¹⁹ seznam všech smluvních států je dostupný z:

http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=24

²⁰ REYNOLDS, Megan J. It can be done: on Japan becoming a successful signatory to the Hague convention on the civil aspects of international child abduction. *George Washington International Law Review*, 2012, roč. 44, č. 2, s. 368.

²¹ VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, KLOUB, Jindřich. *Mezinárodní únosy dětí, III. díl*. [citováno 8. září 2015]. Dostupné z: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=127>>

²² VESELÁ, Radomíra; HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 23.

²³ Viz NOVOTNÁ, Věra. Jak správně aplikovat Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí? *Právo a rodina*. 2007, č. 9, s. 2-3.

²⁴ viz rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Sylvestr proti Rakousku ze dne 24. dubna 2003 a stížnost č. 32842/96 ve věci Nuutinen proti Finsku ze dne 27. červen 2000

²⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Problematika mezinárodních únosů dětí: Jak řešit problematiku mezinárodních únosů dětí* [online]. [cit. 8. září 2015]. Dostupné z:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/7292/Problematika_mezinarodnich_unosu_deti.pdf

²⁶ Sbírkou mezinárodních smluv existuje až od roku 2000

2.3. Nařízení Brusel IIbis

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále jen „Nařízení Brusel IIbis“ nebo „Nařízení“) je sekundárním aktem Evropské unie přijatým dne 27. listopadu 2003. Nařízení vstoupilo v platnost dnem 1. srpna 2004 a účinnosti nabylo v plném rozsahu dne 1. března 2005. Je závazné a přímo aplikovatelné v celém rozsahu pro všechny členské státy EU vyjma Dánska²⁷ a je nadřazené právu vnitrostátnímu. Pro Českou republiku vstoupilo nařízení v platnost dnem jejího vstupu do EU, tedy 1. května 2004. Nařízení je nejvýznamnějším předpisem EU v boji proti mezinárodním únosům dětí. Má za úkol harmonizovat právní předpisy členských států EU v řízení o navrácení dítěte a jeho cílem je zabránit rodičovským únosům mezi členskými státy a zaručit rychlé navrácení dítěte do země jeho obvyklého bydliště, pokud již k únosu došlo.²⁸

Nařízení se použije na občanskoprávní řízení v souvislosti s rozvodem, rozlukou, prohlášení manželství za neplatné a na přiznání, výkon, převedení či odnětí (ať částečné nebo úplné) rodičovské zodpovědnosti. Evropská unie dbá na to, aby mělo dítě právo na zachování normálních vztahů s oběma rodiči, aby mělo právo na vyjádření vlastního názoru ve všech ohledech rodičovské zodpovědnosti s přihlédnutím k jeho věku a stupni intelektuální vyspělosti.²⁹

Nařízení v čl. 1 odst. 3 stanoví taxativním výčtem okruh otázek týkajících se rodičovské zodpovědnosti, na které se nevztahuje, a to:

- určení a popření otcovství
- rozhodnutí o osvojení
- určení příjmení a jména dítěte
- dosažení zletilosti
- vyživovací povinnosti
- správy jmění nebo dědictví
- opatření přijatá v důsledku trestných činů spáchaných dětmi.

²⁷ Dánsko využilo práva na základě čl. 1 a čl. 2 Protokolu o pozici Dánska ke smlouvě o Evropské Unii a není tak Nařízením vázáno

²⁸ Rozhodnutí ve věcech manželských a rodičovských: příslušnost, uznávání a výkon (Brusel IIa). *EUR-Lex: Access to European Union law* [online]. [cit. 10. září 2015]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV:l33194>

²⁹ Tamtéž

Nařízení má čistě intra-unijní povahu a týká se pouze vztahů vznikajících mezi členskými státy EU. Dle čl. 64 se použije na řízení zahájená, na veřejné listiny přijaté nebo dohody uzavřené po dni 1. března 2005.

Evropská komise připravila po konzultaci s Evropskou soudní sítí ve věcech občanských a obchodních dokument pod názvem „*Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II*“, který má sloužit k usnadnění výkladu nařízení Brusel IIbis. Příručka není právně závazná a nepředpovídá jakékoliv rozhodnutí Evropského soudního dvora nebo národních soudů v oblasti tohoto Nařízení, ale pomáhá se v něm lépe zorientovat.

2.4. Vztah Nařízení Brusel IIbis a Haagské úmluvy

Článek 60 Nařízení Brusel IIbis se zabývá aplikační předností Nařízení vůči Haagské úmluvě ve vztazích mezi členskými státy EU. Haagská úmluva je i nadále účinná ve vztahu k věcem neupraveným Nařízením a je účinná mezi členskými státy EU, které jsou jejími smluvními stranami³⁰ v souladu s ustanoveními Nařízení (viz čl. 62 Nařízení). Od účinnosti Nařízení je třeba HÚ aplikovat v souladu s ustanovením čl. 11 Nařízení. Za situace kdy oprávněná osoba podala žádost dle HÚ o navrácení dítěte, které se nachází na území jednoho z členských států EU do jiného členského státu EU, ve kterém mělo bezprostředně před přemístěním obvyklý pobyt, musí příslušné orgány postupovat podle čl. 11 odstavec 2 až 8 Nařízení.³¹ Nařízení je v souladu s článkem 36 Haagské úmluvy, jenž zaručuje možnost smluvním státům nepoužít některé z ustanovení HÚ za účelem snížení omezení při návratu dítěte, z čehož vyplývá, že pro tyto státy stanovuje přísnější režim.

2.5. Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dítěte

Dne 19. října 1996 byla v Haagu přijata Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí (dále „HÚ/Haagská úmluva z roku 1996“). Úmluva obsahuje především kolizní normy k určení použitelného práva a soudní pravomoci a taktéž upravuje postup navrácení dítěte přemístěného do jiného státu v rozporu s vydaným opatřením k ochraně osoby

³⁰ signatářskými státy Haagské úmluvy jsou všechny členské státy Evropské unie

³¹ VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, KLOUB, Jindřich. *Mezinárodní únosy dětí, II. díl.* [citováno 9. září 2015]. Dostupné z: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=44>>

a majetku dítěte.³² Dle článku 1 Úmluvy je jejím cílem určit stát, jehož orgány mají pravomoc přijímat opatření na ochranu osoby nebo majetku dítěte, určit jaké právo mají tyto orgány použít v rámci výkonu své pravomoci, dále zajistit uznávání a výkon těchto opatření ve všech smluvních státech a zajistit mezi orgány těchto států nezbytnou spolupráci. Pro vztah HÚ z roku 1980 a HÚ z roku 1996 platí pravidlo *lex specialis derogat legi generali*. HÚ z roku 1996 se vztahuje na děti od jejich narození do jejich 18 let, a to z důvodu možné kolize právních řádů členských států, které mohou stanovovat věk pro dosažení zletilosti odlišně.³³ Podobně tomu bylo i při určování jestli se ochrana poskytována v rámci Haagské úmluvy z roku 1996 vztahuje i na dítě ještě nenarozené. Vzhledem k rozdílné právní úpravě legality ukončení těhotenství či mezinárodního právního statusu embrya bylo rozhodnuto chránit dítě až od okamžiku narození.³⁴ Evropská unie si zachovává výlučnou pravomoc pro ustanovení HÚ z roku 1996, která spadají pod Nařízení Brusel IIbis. Země EU musí po podpisu Úmluvy učinit prohlášení, že budou i nadále uplatňovat právo EU na uznávání a výkon rozhodnutí v rámci EU ve věcech, které s Úmluvou souvisí.³⁵

Jménem České republiky byla podepsána v Haagu v břenu 1999, následně byla dne 13. března 2000 ratifikována. V platnost vstoupila na základě čl. 31 odst. 1 dne 1. ledna 2002 a byla publikována pod č. 141/2001 ve Sbírce mezinárodních smluv.

3 Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí je státní orgán se sídlem v Brně (dále „Úřad“). Byl zřízen ustanovením § 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, jako správní orgán s celostátní působností.³⁶ Funkčně je podřízen Ministerstvu práce a sociálních věcí (dále „MPSV“). V jeho čele stojí ředitel JUDr. Ing. Zdeněk Kapitán, Ph.D., jmenovaný a odvolávaný ministrem práce a sociálních věcí. Úřad nemá rozhodovací

³² Tamtéž

³³ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 317.

³⁴ LAGARDE, Paul. *Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention* [online]. Hague Conference on Private International Law [cit. 12. září 2015]. Dostupné z: <http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2943>.

³⁵ Rozhodnutí ve věcech manželských a rodičovských: příslušnost, uznávání a výkon (Brusel IIa). *EUR-Lex: Access to European Union law* [online]. [11. září 2015]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV:l33194>

³⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí: ÚMPOD slaví 80 let činnosti. PLÍVOVÁ, Viktorie. *ÚMPOD slaví 80 let činnosti* [online]. Praha, 2010 [cit. 6. října 2015]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9801/08112010_2.pdf

pravomoc a jeho činnost je financována ze státního rozpočtu. O roku 2009 sídlí na Šillingrově náměstí v Brně.

Základní rámec činnosti Úřadu tvoří zajištění sociálně-právní ochrany dětí ve vztahu k cizině.³⁷ Dále výkon pravomocí a povinností jako ústředního orgánu podle celé řady mezinárodních a unijních nástrojů v oblasti ochrany dětí a rodinného práva, zejména činnost v rámci mezinárodního osvojení, mezinárodních únosů dětí, vymáhání výživného a spolupráce v oblasti rodičovské zodpovědnosti.³⁸

Mezi hlavní činnosti Úřadu patří:

- výkon funkce kolizního opatrovníka³⁹ nezletilých dětí v řízení s mezinárodním prvkem před českým soudem, a to na základně rozhodnutí českého soudu
- vymáhání výživného pro oprávněné v ČR od povinných v cizině a naopak
- výkon funkce ústředního orgánu Haagské úmluvy z roku 1980
- výkon funkce ústředního orgánu podle Úmluvy o právech dítěte
- výkon funkce ústředního orgánu podle Nařízení Brusel I/bis
- výkon funkce ústředního orgánů dle Haagské úmluvy z roku 1996
- výkon funkce ústředního orgánu podle Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.

Při své činnosti využívá Úřad kontakty na příslušné orgány a další subjekty v zahraničí, které jsou jakousi zárukou pro kvalitní zabezpečení ochrany dítěte ve vztahu k cizině.⁴⁰ V zájmu co nejrychlejšího postupu v rámci daného řízení probíhá kontakt mezi Úřadem a zahraničním ústředním orgánem v méně formálním duchu a díky tomuto zvláštnímu postupu není v případě poskytování osobních údajů Úřadem do jiných států vyžadováno povolení.⁴¹

³⁷ VESELÁ, Radomíra; HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 49.

³⁸ *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: Výroční zpráva 2013* [online]. [cit. 6. října 2015]. Dostupné z: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2013.pdf

³⁹ Soud může dítěte ustanovit kolizního opatrovníka ve věcech, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem nebo ke střetu zájmu dětí těchto rodičů, nemůže žádný z rodičů zastoupit své dítěte. Pak soud ustanoví dítěti opatrovníka, který bude dítě v řízení nebo při určitém právním jednání zastupovat. Tímto opatrovníkem je zpravidla určen orgán sociálně-právní ochrany dětí (§ 892 NOZ).

⁴⁰ VESELÁ, Radomíra; HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 50.

⁴¹ Tamtéž

Úřad nemůže bez dalšího zasahovat a působit na území jiných států.⁴² Při výkonu činnosti je důležitá spolupráce Úřadu s orgány dotčeného státu. Postup spolupráce a postavení Úřadu upravují mezinárodní smlouvy a nařízení EU. Úřad je nápomocen při zajišťování návratu dětí do země, ze které pochází v případech, kdy není žádná osoba, která by za děti zodpovídala.⁴³ Úřad taktéž poskytuje konzultace a poradenskou činnost a v neposlední řadě nabízí mediaci. Veškerou pomoc vykonává Úřad bezplatně.

3. 1. Historie Úřadu

Dne 2. listopadu 1930 vznikla dobrovolná iniciativa brněnských právníků pod názvem Společnost pro mezinárodněprávní ochranu mládeže v republice Československé se sídlem v Brně. Hlavním cílem činnosti této iniciativy byla příhraniční právní pomoc související s ochranou dětí hlavně při vymáhání výživného a pomoc při návratu dětí do vlasti v době války i po jejím skončení.⁴⁴ Během 2. světové války byla činnost Společnosti pro mezinárodněprávní ochranu mládeže v ČSR utlumena, teprve v roce 1949 přešla pod národní správu a v roce 1952 došlo k jejímu začlenění do Úřadovny ochrany mládeže v Brně.⁴⁵ Jednalo se o mezinárodní oddělení Úřadovny a činnost tohoto oddělení trvala do roku 1959, kdy se změnilo opět na samostatnou instituci s pozměněným názvem. Jako samostatná justiční složka v rezortu spravedlnosti vzniklo v roce 1956 Ústředí pro mezinárodněprávní ochranu mládeže, které se později stalo ústředním orgánem podle newyorské Úmluvy o vymáhání výživného v cizině. Po vzniku institucionalizovaného systému sociálně-právní ochrany dětí v roce 2000 se Ústředí transformovalo do dnešní podoby Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Od 1. dubna 2000 tedy právně zaniklo Ústředí a byl oficiálně ustanoven Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně. Úřad již nespadá pod ministerstvo spravedlnosti, ale začlenil se pod ministerstvo práce a sociálních věcí.

⁴² Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí [online]. [cit. 6. října 2015]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/>

⁴³ Tamtéž

⁴⁴ VESELÁ, Radomíra; HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 49.

⁴⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí: ÚMPOD slaví 80 let činnosti. PLÍVOVÁ, Viktorie. *ÚMPOD slaví 80 let činnosti* [online]. Praha, 2010 [cit. 8. října 2015]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9801/08112010_2.pdf

3. 2. Agenda Úřadu

Jak lze dovodit z názvu Úřadu, jeho činnost je zaměřena na děti, tzn. na nezletilé osoby. Ve specifických případech poskytuje Úřad pomoc i zletilým dětem.⁴⁶ Úřad tedy zajišťuje dětem ochranu v soukromoprávních věcech s mezinárodním prvkem, přičemž konkrétní činnosti Úřadu jsou vymezeny v ustanovení § 35 odst. 2 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Agendu Úřadů tvoří:

- vymáhání výživného z ciziny a do ciziny
- řešení protiprávního přemístění nebo zadržení dětí (tzv. mezinárodní únosy dětí)
- mezinárodní osvojení
- zabezpečení práva styku.

Právní agenda je rozdělena do spisů, které jsou značeny spisovými značkami, v případě mezinárodních únosů je to označení UM. Do modrého spisu (označení na spisu UMM pořadové číslo případu/rok) se zapisují informace v případě mezinárodního únosu do ČR a do červeného spisu (označení spisu UMČ pořadové číslo případu/rok) úkony v případě mezinárodního únosu do zahraničí. Obecně řečeno v modrém spisu jsou informace, kdy zahraniční orgán žádá o pomoc orgán ČR, a v červeném spise jsou případy, kdy je žádána pomoc od zahraničního orgánu. Pro zajímavost nejstarší spis je z roku 1967 a týká se vymáhání výživného. V případech agendy vymáhání výživného signalizuje červené označení spisu, že je oprávněný v ČR a povinný v zahraničí a obráceně pokud je oprávněný v zahraničí a povinný v ČR použije se modrý spis. V agendě osvojení jsou spisy označeny „A“ nebo „Ad“, přitom spisy označené písmenem „A“ jsou složky vedené o zahraničních žadatelích o osvojení dítěte do ČR a spisy označené „Ad“ jsou složky, které evidují děti, které Úřadu postoupilo Ministerstvo práce a sociálních věcí v případech zprostředkování mezinárodního osvojení.

Na konci roku 2013 zaměstnával Úřad 31 zaměstnanců, a to ředitele, zástupkyni ředitele, 16 právníků, 3 psychology a 10 administrativních zaměstnanců. V roce 2013 došlo celkem 25 723 podání, tj. v průměru 829 na jednoho zaměstnance a 1 607 na jednoho právníka a odešlo 26 284 písemností, tedy v průměru 847 na jednoho zaměstnance a 1 642 na

⁴⁶ zejména v oblasti výživného

jednoho právníka.⁴⁷ Oproti výročním zprávám z předešlých let lze zhodnotit, že i přes navýšení počtu pracovníků se počet dokumentů jak doručených tak odeslaných nezměnil.

3.3. Úřad jako ústřední orgán při mezinárodních únosech dětí

Povinnost zřídit ústřední orgán v souvislosti s mezinárodními únosi dětí je stanovena v čl. 6 HÚ a v čl. 53 Nařízení Brusel IIbis. Ústřední orgány smluvních států⁴⁸ mají povinnost navzájem mezi sebou spolupracovat a podporovat spolupráci mezi příslušnými orgány ve svých státech, a to za účelem bezodkladného návratu dětí a dosažení cílu HÚ a Nařízení Brusel IIbis.

3.3.1. Úřad jako ústřední orgán dle Haagské úmluvy

Pravomoci Úřadu jako ústředního orgánu Haagské úmluvy jsou demonstrativním výčtem stanoveny v článku 7 a § 35 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí a slouží k zajištění bezodkladného navrácení dítěte. Prioritní činností Úřadu je zjištění pobytu protiprávně přemístěného nebo zadržovaného dítěte (čl. 7 písm. a). Pokud Úřad zjistí, že se dítě nachází na území jiného smluvního státu, bezodkladně předá veškeré podklady ústřednímu orgánu tohoto státu.⁴⁹ Dalším úkolem Úřadu je zajistit přijetí předběžných opatření k uchránění dítěte a žalobce před další újmou (písm. b).⁵⁰ Úřad by se měl v souladu s písm. c) a článkem 10 vždy snažit o dobrovolné navrácení dítěte anebo alespoň o usnadnění smírného řešení nastalé situace. Úřad má usnadnit zahájení soudního nebo správního řízení za účelem návratu dítěte, popřípadě umožnit úpravu nebo zajištění účinného výkonu práva styku s dítětem (písm. f). Vyžadují-li to okolnosti má Úřad povinnost zajistit nebo usnadnit poskytnutí právní pomoci (písm. g) a učinit opatření, která jsou nutná a vhodná k zajištění bezpečného návratu dítěte (písm. h). Úřad má oznámit přijetí žádosti o navrácení soudu, který by měl pravomoc rozhodnout ve věci samé. Toto oznámení má zásadní vliv, neboť po jeho obdržení nesmí soudy státu, kam bylo dítě přemístěno nebo zadrženo, věcně rozhodovat

⁴⁷ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Výroční zpráva 2013* [online]. [cit. 9. října 2015]. Dostupné z: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2013.pdf

⁴⁸ seznam ústředních orgánů smluvních států viz <http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.authorities&cid=24> a viz stránky Evropského soudního atlasu <http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/rc_jmm_centralauthorities_en.htm>

⁴⁹ srov. čl. 9 Haagské úmluvy

⁵⁰ Úřad nemá aktivní procesní legitimaci k podání návrhu na vydání předběžného opatření. Návrh je oprávněn podat jen obecní úřad obce s rozšířenou působností dle § 16 zákona o sociálně-právní ochraně a § 924 z.č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

o právu péče o dítě, konkrétně do doby než bude rozhodnuto o navrácení dítěte nebo do uplynutí přiměřené doby v případě, že návrh nebude podán.⁵¹ Dle čl. 12 odst. 1 HÚ se přiměřenou dobou myslí doba jednoho roku.⁵² Úřad tedy nevystupuje jako právní zástupce žadatele, jeho činnost se vztahuje na poskytnutí právních rad např. o právním řádu ČR, může žadatele informovat jakým způsobem hledat právního zástupce, poskytuje rady v souvislosti s uznáním a výkonem rozhodnutí, zejména o navrácení dítěte.

3.3.2. Úřad jako ústřední orgán dle Nařízení Brusel IIbis

Ústřední orgány hrají důležitou roli i při používání Nařízení IIbis. Podle čl. 54 Nařízení si ústřední orgány členských států sdělují informace o vnitrostátních právních předpisech a řízeních a ke zdokonalení používání Nařízení a k posílení spolupráce přijímají opatření. K tomuto účelu využívají Evropskou soudní síť pro občanské a obchodní věci, která byla zřízena rozhodnutím 2001/470/ES ze dne 28. května 2001.⁵³

Konkrétní povinnosti Úřadu jako ústředního orgánu jsou uvedeny v čl. 55 Nařízení. Jedná se například o usnadňování komunikace mezi soudy, která je důležitá zejména v případě postoupení případu mezi soudy. V takových případech představují ústřední orgány spojovací článek mezi vnitrostátními soudy a ústředními orgány jiných členských států.⁵⁴ Úřad usnadňuje uzavření dohody mezi rodiči⁵⁵ např. uchýlením se k zprostředkování, které hraje důležitou roli v případě mezinárodního únosu dítěte a slouží k zajištění toho, aby se mohlo dítě vídat s „opuštěným rodičem“ a po navrácení do země obvyklého bydliště s „rodičem únoscem“.⁵⁶ Úřad zajišťuje a shromažďuje informace o aktuální situaci dítěte, o probíhajících soudních řízeních nebo o již vydaných rozhodnutích týkajících se dítěte. Úřad může provádění těchto úkolů svěřit jiným subjektům, které jednájí jménem ústředního orgánu.

⁵¹ viz čl. 16 Haagské úmluvy

⁵² PÉREZ-VERA, Elisa. *Explanatory report* [online]. Madrid: Hague conference on Private international law, 1981 [cit. 6. listopadu 2015]. Dostupné z <<http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>>.

⁵³ dostupné na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32001D0470>

⁵⁴ Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II [citováno 13. listopadu 2015]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_new_brussels_ii_cs.pdf.

⁵⁵ nebo jinými nositeli rodičovské zodpovědnosti, např. osvojiteli § 832 odst. 2 občanského zákoníku

⁵⁶ Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II [citováno 13. listopadu 2015]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_new_brussels_ii_cs.pdf.

3.4. Další činnost Úřadu

I v roce 2013 narůstal počet tzv. „repatriací“, tedy situací kdy se dítě (občan členského státu EU) nachází v jiném členském státě EU a je třeba ho umístit do ústavního zařízení nebo pěstounské péče v jeho domovském státě.⁵⁷ Pokud je nutné dítě „navrátit“ je třeba postupovat dle článku 56 Nařízení Brusel IIbis. Tedy, takže o umístění dítěte do ústavního zařízení nebo pěstounské péče v jiném státě rozhoduje mezinárodně příslušný soud v místě, kde má dítě obvyklé bydliště (popř. v místě kde se dítě nachází) po konzultaci s ústředním orgánem státu, do kterého má být dítě přemístěno.⁵⁸ Většina těchto situací se vyskytovala ve vztahu mezi ČR a Slovenskou republikou. Jednalo se o 29 případů, kdy mělo být dítěte (slovenský státní občan) „navrácen“ na Slovensko. Z těchto 29 případů rozhodl soud v 9 případech o „navrácení“ do Slovenské republiky a ve 20 případech rozhodl soud o ponechání dítěte na v ČR, tedy ve státě jejich obvyklého bydliště.⁵⁹ Důvod pro ponechání dítěte v ČR byla zejména skutečnost, že dítě mělo v ČR sourozence, rodiče nebo ostatní rodinné příslušníky.

Úřad se taktéž v 16 případech zabýval odebráním dětí (českých státních občanů) z rodin s obvyklým bydlištěm ve Velké Británii. Tyto případy se týkaly 41 dětí a důvody byly nejrůznějšího charakteru, od zanedbání povinné péče, přes týrání a násilí vůči dětem, závislosti rodičů na alkoholu a omamných látkách až po pobyt rodičů ve výkonu trestu odnětí svobody.⁶⁰

Od Úřadu bylo i v roce 2013 vyžadováno prošetření poměrů dětí v cizině nebo zjišťování informací o poměrech rodičů a příbuzných žijících v zahraničí. Za situace kdy byly informace zjišťovány na žádost soudu pro účely soudního řízení, odkazovaly zahraniční ústřední orgány na nařízení Rady (ES) č. 126/2001 ze dne 28. května 2001 o spolupráci mezi soudy členských států při zajišťování důkazů ve věcech občanských a obchodních a Úřad důkladně zvažoval, jestli žádost zahraničnímu orgánu postoupit nebo odkázat na jiný určený právní předpis.⁶¹

Úřad byl také dožadován zahraničními orgány o zjišťování informací v ČR. V těchto případech Úřad aktivně spolupracoval s místními orgány sociálně-právní ochrany dětí. Celkem ve 247 případech byl ustanoven kolizním opatrovníkem dle § 37 odst. 2 zákona z. č. 93/1964 Sb., zákon o rodině, účinný do 1. 1. 2014 (nyní dle § 892 z. č. 89/2012 Sb., občanský

⁵⁷ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Výroční zpráva 2013* [online]. [cit. 9. října 2015]. Dostupné z: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2013.pdf

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ Tamtéž

zákoník).⁶² Úřad vystupuje jako kolizní opatrovník ve věcech týkajících se ochrany nezletilých osob v mezinárodních soudních řízeních, a to jako orgán sociálně-právní ochrany dětí.⁶³ Vzhledem k velkému počtu těchto případů se nemohl Úřad účastnit všech ústních jednání, a proto žádal o zastoupení při účasti na ústním jednání místní orgány sociálně-právní ochrany dětí dle § 62 odst. 2 o sociálně-právní ochraně dětí. Psychologové Úřadu se aktivně zapojovali do zjišťování názoru dítěte pro potřeby soudního jednání a snažili se prostřednictvím metody zvané „sitting“ uspořádat prostor kde byl rozhovor s dítětem veden způsobem, který minimalizuje negativní prožívání této stresující situace u dítěte.⁶⁴ Úřad se tímto způsobem snaží docílit co největší ochrany nezletilých a tak naplňovat participační práva⁶⁵ dětí podle čl. 12 Úmluvy o právech dítěte.

K titulu funkce kolizního opatrovníka je třeba zmínit, že Úřad bývá ustanoven kolizním opatrovníkem i v případě kdy je zahraniční (cizí) prvek z pohledu zákonné působnosti Úřadu nepodstatný. Může se jednat třeba o situace, kdy zahraniční státní příslušníci pobývají dlouhodobě na území ČR a nemají už žádnou vazbu k cizině.⁶⁶ Počet takových případů snižuje efektivitu práce činnosti Úřadu a zabírá tak prostor pro případy, které jsou opravdu přeshraniční.

3.5. Problematika opatrovnictví na Úřadě

Před novelou OSŘ v roce 2008 mohl Úřad v řízení o navrácení dítěte vystupovat v roli zástupce rodiče - cizince, který žádá o navrácení dítěte nebo jako kolizní opatrovník⁶⁷ dítěte v situaci, kdy je rodič žádající o navrácení zastoupen jinou osobou (např. advokátem).⁶⁸ V případě kdy Úřad vystupoval jako zástupce rodiče (cizince) žádajícího o navrácení, což se týkalo většiny případů, stavěl se příliš do role právního zástupce rodiče cizince⁶⁹ a usiloval o navrácení dítěte i za situace, kdy je zřejmé, že dítěti vznikne navrácením újma.⁷⁰ Tímto

⁶² Tamtéž

⁶³ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ Eva a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. Olomouc: ANAG, 2014, s. 16.

⁶⁴ *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: Výroční zpráva 2013* [online]. [cit. 9. října 2015]. Dostupné z: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2013.pdf

⁶⁵ tzv. právo na účast dítěte, tj. vyjadřovat se ke všem záležitostem, které se ho týkají a sdělit svůj názor

⁶⁶ *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: Výroční zpráva 2013* [online]. [cit. 9. října 2015]. Dostupné z: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2013.pdf

⁶⁷ k problematice výkonu funkce Úřadu jako kolizního opatrovníka viz Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 5. 2004, sp. zn. 21 Co 163/2004.

⁶⁸ VESELÁ, Radomíra; HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 50.

⁶⁹ viz případ Sary Barao

⁷⁰ viz Rozsudek Krajského soudu v Brně sp.zn. 20 Co 511/2005 ze dne 29.6. 2006 a rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 30 Cdo 3425/2006 ze dne 27.2. 2007.

jednáním došlo k porušení nestrannosti Úřadu ve vztahu k „rodiči únosci“ a docházelo nejen k průtahům v řízení, ale i ke stížnostem a kritice⁷¹ ohledně správného fungování Úřadu. MPSV proto v roce 2008 zahájilo transformaci Úřadu ve vztahu k cizině.⁷² Jako cesta ke zlepšení situace v této problematice byla zvolena koncepce, že opatrovnictví dětí v případech mezinárodních únosů budou zajišťovat zásadně orgány sociálně-právní ochrany dětí na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, kterým má pomáhat *Panel expertů pro otázky mezinárodních únosů dětí*.⁷³ Jeho členové mají odborně a metodicky pomáhat orgánům sociálně-právní ochrany dětí, které budou ustanoveny opatrovníky dítěte v případě mezinárodního únosu dítěte a zajišťovat možnost konzultací nejen pro tyto úřady, ale i pro občany.⁷⁴ Panel je koordinován Úřadem a MPSV. Úřadu je nápomocen i styčný soudce, který má za úkol usnadnit přímou komunikaci mezi soudy členských států HÚ. Českým styčným soudcem byl dne 8. prosince 2006 jmenován JUDr. Lubomír Ptáček, PhD., soudce Nejvyššího soudu ČR.⁷⁵

K výkonu funkce kolizního opatrovníka dle § 482 ZZŘS není výslovně stanoveno, že opatrovníkem má být Úřad. V praxi je zpravidla ustanovován OSPOD v místě aktuálního pobytu dítěte, právě z důvodu nestrannosti Úřadu a možnosti vést rodiče k mediaci. OSPOD může s Úřadem konzultovat právní stránku věci a obecný postup v konkrétním řízení. Úřad bývá ustanovován kolizním opatrovníkem před českými soudy v opatrovnických věcech kdy je dán přeshraniční prvek (např. v řízení o úpravě péče o dítě, kdy jeden z rodičů žije v zahraničí) a může být ustanoven kolizním opatrovníkem v řízení před českým soudem, kdy bylo dítěte uneseno do zahraničí.

⁷¹ např. zpráva veřejného ochránce práv pod sp.zn. 2840/2006/VOP/ON ze dne 8. srpna 2006, dostupná na: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/STANOVISKA/Rodina_a_dite/Mezinarodni_veci/2840-06-Argentina_ZSO.pdf

⁷² VESELÁ, Radomíra; HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 51.

⁷³ Panel zahájil činnost k 1. 1. 2008 a jsou v něm zastoupeni právníci, psycholog a mediátor

⁷⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Změny v mezinárodněprávní ochraně dětí- tisková zpráva*. [citováno 8. listopadu. 2015]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/5006/17012008.pdf>>.

⁷⁵ více o činnosti styčného soudce viz PTÁČEK, Lubomír. Styčný soudce ve věcech rodinného práva. *Právo a rodina*, 2008, č. 9, s. 1-3.

4 Mezinárodní únosy dětí na Úřadě

Málo které téma, nejenom v oblasti mezinárodního práva soukromého, vyvolává tolik emocí, nepochopení, dohadů a mediální pozornosti jako mezinárodní únosy dětí.⁷⁶ Problematika mezinárodních únosů dětí je velmi aktuálním tématem vzhledem ke zvyšujícímu se počtu unesených dětí a provedených výkonů rozhodnutí. Rodič, který odejde s dítětem do svého domovského státu, mnohdy netuší, jakého jednání se dopustil vůči druhému rodiči a jaké může mít jeho jednání následky. Motivy rodiče, který unese vlastní dítě, jsou nejrůznějšího charakteru, může se jednat o:

- snahu utéct z prostředí, ve kterém se necítí dobře a bezpečně, je nepřátelské, které nezná a neorientuje se v jeho právní úpravě
- snahu donutit druhého rodiče (partnera) k respektování jeho názorů, postojů, dosáhnutí kompromisu nebo řešení problému, které pramení z rozdílných povah, názorů a odlišností obou rodičů
- snahu utéct z bezvýchodné a neřešitelné situace a tak ochránit sebe a dítě např. před domácím násilím, špatným životním stylem druhého rodiče
- projev ukončení vztahu s partnerem, tedy rodičem dítěte.⁷⁷

V drtivé většině mezinárodních únosů bývá únoscem matka, která se přivádá do rodné země otce dítěte a nedokáže se sžít a přizpůsobit se životu v této zemi.⁷⁸ Únosem dítěte dochází k zásahu do rodičovských práv „opuštěného“ rodiče, ale i do práv dítěte být vychováváno oběma rodiči, do práva nebýt svévolně přemístěno z místa obvyklého bydliště a práva nebýt zbaveno rodinného prostředí, dle ustanovení Úmluvy o právech dítěte.⁷⁹

V některých zemích je protiprávní přemístění dítěte trestným činem. V České republice by takové jednání bylo trestným činem, pouze pokud by naplňovalo znaky skutkové

⁷⁶ PTÁČEK, Lubomír. *Přeshraniční únosy dětí* [online]. Praha: Mezinárodní konference ČAK, JA a ERA „Mezinárodní právo v rodinné praxi“, 26. 3. 2010 [cit. 24. října 2015]. Dostupné z <http://www.cak.cz/assets/files/3183/P_eshrani_n_nosy_d_t_.doc>.

⁷⁷ VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, KLOUB, Jindřich. *Mezinárodní únosy dětí, I. díl*. [citováno 24. října 2015]. Dostupné z: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=45>>

⁷⁸ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Mezinárodní konference „Když rodič unese vlastní dítě“. *Právo a rodina*. 2007, č. 12, s. 15.

⁷⁹ VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, KLOUB, Jindřich. *Mezinárodní únosy dětí, I. díl*. [citováno 24. října 2015]. Dostupné z: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=45>>

podstaty trestného činu únosu dítěte a osoby stížená duševní poruchou uvedené v § 200 odst.1 z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Problematika mezinárodních únosů nebyla v českém právu až do roku 2008 zakotvena. Soudy do té doby postupovaly dle § 176 a následujících ustanovení z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, nazvaných „Péče soudu o nezletilé“ a podle mezinárodních a evropských smluv a dokumentů. Od 1. 1. 2014 je návratové řízení upraveno v z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, konkrétně § 478 a následujících ustanovení. O tomto řízení více v kapitole 5.3.

4.1. „Únosová“ agenda na Úřadě

Mezi hlavní úkoly Úřadu, v případě mezinárodních únosů dětí, patří spolupráce a komunikace s ostatními ústředními orgány a mezi příslušnými orgány na vnitrostátní úrovni, za účelem bezodkladného návratu dítěte. Úřad taktéž poskytuje pomoc s podáním návrhu na zahájení řízení o navrácení dítěte a vystupuje jako poradce v záležitostech mezinárodních únosů, tuto činnost poskytuje bezplatně.⁸⁰ Tzv. únosové agendě se věnuje 12 právníků, kteří mají agendu rozdělenou podle jednotlivých zemí, 3 psychologové a tým mediátorů, kteří tvoří vyškolení právníci Úřadu.

V roce 2013⁸¹ řešil Úřad 42 případů protiprávního přemístění dětí do ciziny nebo jejich zadržení v cizině. Celkem se případy týkaly 55 dětí. Ze všech případů došlo v 6 případech k dobrovolnému navrácení, ve 4 případech došlo k navrácení na základě soudního rozhodnutí a ve 2 případech došlo k nucenému (exekučnímu) navrácení dítěte. V 5 případech došlo k jiné dohodě mezi rodiči a ve 2 případech došlo k rozhodnutí soudu o nenavrácení dítěte. Zbytek tj. 16 případů je ještě v řešení.⁸² Převážná většina dětí byla v tomto roce přemístěna nebo zadržena matkami.⁸³ Ke zpětvzetí žádosti ze strany navrhovatele nebo ukončení věci z důvodu nespolupráce došlo v 7 případech. Tři případy z celkového počtu se týkaly států, které nejsou signatáři Haagské úmluvy, bylo to Tunisko a Libanon. V těchto případech není možné zahájit řízení o navrácení dítěte, a však i přesto se Úřad snažil zjistit informace o uneseném nebo zadrženém dítěti za pomoci českých

⁸⁰ JANOČKOVÁ, Michaela. Postavení ústředního orgánu dle Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. *Právní fórum*, 2009, č. 8, s. 336-338.

⁸¹ Výroční zpráva za rok 2014 není dosud zveřejněna, diplomová práce pracuje s výroční zprávou z roku 2013

⁸² *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: Výroční zpráva 2013* [online]. [cit. 24. října 2015]. Dostupné z: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2013.pdf

⁸³ Tamtéž

zastupitelských úřadu.⁸⁴ Všechny tyto případy řeší situace, kdy byla podána žádost o navrácení dítěte, nikoliv případy kdy únos teprve hrozí nebo případy řešené mimo řízení o navrácení.⁸⁵ Úřad se zabýval také 7 žádostmi o výkon práva styku s dítětem v cizině, z toho počtu byly 4 žádosti postoupeny zahraničními ústřednímu orgánu a ve zbylých případech došlo ke smírnému řešení nebo neřešení věci právně soudní cestou.

Ve stejném období obdržel Úřad 20 žádostí z ciziny o návrat dítěte, které se týkaly 25 dětí a 3 žádosti o zabezpečení styku s nimi. Z těchto 20 případů byla ve 13 z nich podána žaloba na navrácení dětí k Městskému soudu do Brna. K vydání konečného rozhodnutí došlo v 7 případech (v 6 případech rozhodl soud o navrácení dítěte a v 1 navrácení zamítl).⁸⁶ Ani v jednom případě nedošlo k odnětí dítěte výkonem rozhodnutí. Zbytek případů není ještě u konce. Taktéž Úřad obdržel 3 žádosti o výkon práva styku s dítětem, které jsou dlouhodobého charakteru a mohou být v evidenci Úřadu několik let.⁸⁷

4.2. Spolupráce s vybranými státy v případě mezinárodních únosů dětí

Pro účely diplomové práce lze utvořit tři kategorie na základě hodnocení spolupráce mezi Úřadem a ústředními orgány jednotlivých států při spolupráci v oblasti mezinárodních únosů. Vycházela jsem z posledních tří výročních zpráv Úřadu. Do první kategorie „dobrá spolupráce“ lze zařadit Velkou Británii, Německo, Rakousko a Spojené Státy Americké. Do druhé kategorie „neutrální spolupráce“ patří Slovensko a Ukrajina a do poslední kategorie států, se kterými má Úřad špatnou zkušenost při jednání o mezinárodních únosech dětí patří Španělsko, Rusko a islámské státy, které nejsou signatáři Haagské úmluvy. Z každé kategorie více přiblížím jeden stát.

4.2.1. Velká Británie

Úřad má s ústředním orgánem Velké Británie⁸⁸ velmi dobré zkušenosti, neboť má velmi dobře propracovaný systém únosového práva a respektuje a efektivně dodržuje mezinárodní a unijní závazky v této oblasti. Po obdržení žádosti o návrat dítěte ustanoví ústřední orgán ve Velké Británii žadateli právního zástupce, který ho bezplatně zastupuje.

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ např. v rámci řízení ve věcech péče soudu o nezletilé nebo v rámci rodičovského konfliktu neprojednaného soudně

⁸⁶ *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: Výroční zpráva 2013* [online]. [cit. 24. října 2015]. Dostupné z: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2013.pdf

⁸⁷ Tamtéž

⁸⁸ název a kontaktní údaje dostupné na http://www.hcch.net/index_en.php?act=authorities.details&aid=132

Advokát komunikuje s Úřadem, tak se samotným žadatelem. Finanční prostředky na právní pomoc ve Velké Británii zahrnují nejen právní služby, ale také tlumočníka, úhradu letenek a ubytování (v souvislosti s účastí navrhovatele na soudním řízení).⁸⁹ Díky spolupráci s advokáty a aktivní komunikací s Úřadem nedochází k průtahům při řešení případů. Úspěšnost návratu dítěte zpět do ČR závisí na konkrétních okolnostech případu, ale obecně lze říci, že Úřad nezaznamenal žádné formální překážky soudu či jiného orgánu Velké Británie.⁹⁰ V roce 2013 bylo do Velké Británie z ČR uneseno 7 dětí a z Velké Británie do ČR 1 dítě (viz tabulka č. 1).

4.2.2. Slovensko

Na Slovensku vstoupila HÚ v platnost dne 1. února 2002 a Nařízení Brusel IIbis vstoupilo v platnost 1. května 2005. Ústředním orgánem pro otázky mezinárodních únosů dětí je Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže, které je orgánem státní správy s celostátní působností. Centrum vzniklo dne 1. února 1993 a spadá pod Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny SR. Rozsah jeho působnosti je vymezen v zákoně č. 305/2005 Z.z., o sociálněprávní ochraně dětí a o sociální kuratele.⁹¹ Stejně jako v ČR není rodičovský únos dítěte na Slovensku trestným činem. Od 1. ledna 2009 je k rozhodování o navrácení dítěte místně příslušný Okresní soud Bratislava I. a Krajský soud v Bratislavě pro řízení odvolací.

I přesto, že se spolupráce se slovenským ústředním orgánem zlepšuje, není stále na dobré úrovni. I když jsme sousedícími státy, které mají nejen společnou minulost, ale i kulturu a podobný jazyk, daří se velmi pomalu najít ústředním orgánům cestu ke spolupráci. Slovenský ústřední orgán nemá aktuální informace o soudních řízeních a zjišťuje je často až na požádání Úřadu. Po personálních změnách ve slovenském ústředním orgánu v roce 2012 došlo ke zhoršení spolupráce. Ze strany slovenských soudů je uplatňován účelový výklad Haagské úmluvy a nedochází tak k rozhodnutí o navrácení dětí, a pokud už k němu dojde, využívají účastníci (zejména „rodiče únosci“) řádných a hlavně mimořádných opravných prostředků, které slovenský právní řád stále umožňuje. Soudní řízení jsou často zdlouhavá a v žádném případě není rozhodováno v šestitýdenní lhůtě dle nařízení Brusel IIbis.⁹² I přes

⁸⁹ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Výroční zpráva 2013* [online]. [cit. 26. října 2015]. Dostupné z: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnostech_2013.pdf

⁹⁰ Tamtéž

⁹¹ JANOČKOVÁ, M., SEDLÁK, P. *Mezinárodní únosy dětí* [online]. In Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings. Brno: Masarykova univerzita, 2009 [citováno 26. října 2015]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/edicni/dny_prava_2009/files/prispevky/sblizovani/Janockova_Michaela_1222_.pdf

⁹² Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Výroční zpráva 2013* [online]. [cit. 26. října 2015]. Dostupné z: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnostech_2013.pdf

výše uvedené nedostatky respektují slovenské specializované soudy principy únosového práva a ústřední orgán nabízí účastníkům mediaci. Za rok 2013 bylo na Slovensko z ČR protiprávně přemístěno 7 dětí a ze Slovenska do ČR 5 dětí.

Domnívám se, že spolupráce se slovenským ústředním orgánem by měla být jedna z nejlepších, neboť neexistují žádné formální překážky bránící vzájemné spolupráci. Slovenské centrum by se mohlo činností Úřadu inspirovat a snažit se s ním lépe spolupracovat. Cestou ke zlepšení spolupráce by mohly být společné setkání (např. konference, semináře, společné projekty) pro oba ústřední orgány, kde by si vyměňovaly informace, konzultovaly postupy a problematiku, kterou se zabývají a navrhovaly si dílčí cíle jak spolupráci v konkrétních oblastech postupně zlepšovat.

4.2.3. Španělsko

Se španělským ústředním orgánem⁹³ se Úřadu nespolupracuje dobře. Důvodem je neefektivní a pomalé reagování na žádosti Úřadu, na které španělský orgán odpovídá až po několika měsících, a to často na popud Evropské justiční sítě⁹⁴. Španělský orgán odmítá zahajovat návratová řízení před příslušnými soudy, zasílá písemnosti na nesprávné emailové adresy a nefunguje ani telefonické spojení na úřad.⁹⁵ Paradoxní je, že v případě kdy má být dítě navráceno do ČR trvá na komunikaci ve španělštině a pokud má být dítě navráceno do Španělska komunikuje rychle a v angličtině.⁹⁶ V roce 2013 bylo ze Španělska do ČR protiprávně přemístěno jedno dítě a žádné dítě nebylo uneseno do Španělska. Pro zajímavost v roce 2012 bylo 1 dítě protiprávně přemístěno z ČR do Španělska, a jedno dítě bylo uneseno ze Španělska do ČR.

Tabulka č. 1 Únosy a realizace práva styku podle států

Stát	z ciziny		do ciziny	
	únos	styk	únos	styk
Austrálie			1	1
Belgie	1			
Bělorusko			1	
Bulharsko			1	
Francie	1			

⁹³ název a kontaktní údaje dostupné na http://www.hcch.net/index_en.php?act=authorities.details&aid=124

⁹⁴ více informací na https://e-justice.europa.eu/content_ejn_in_civil_and_commercial_matters-21-cs.do

⁹⁵ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: Výroční zpráva 2013 [online]. [cit. 26. října 2015]. Dostupné z: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2013.pdf

⁹⁶ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: Výroční zpráva 2012 [online]. [cit. 26. října 2015]. Dostupné z: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2012.pdf

Guatemala			1	
Chile				1
Irsko			1	
Itálie	2	1		
Kypr		1		
Libanon			2	
Norsko	2			
Nový Zéland	1			
Polsko			1	1
Portugalsko	1			
Rakousko	1		3	
Rusko			3	
Řecko				1
Slovensko	5		7	1
Slovinsko			1	
Spojené království	1	1	7	1
Spolková rep. Německo			7	
Španělsko	1			1
Švýcarsko			1	
Tunisko			1	
Ukrajina			2	
USA	4		2	
Celkem případů	20	3	42	7

Zdroj: Výroční zpráva o činnosti Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí v roce 2013, s. 9-10.

4.3. Činnost Úřadu při mezinárodních únosech dětí

4.3.1. Únos do ČR

V případě únosu dítěte do ČR vystupuje Úřad jako tzv. přijímací ústřední orgán. Rodič, kterému bylo dítě uneseno, má tři možnosti jak se domáhat návratu dítěte:

1. prostřednictvím ústředního orgánu země svého pobytu
2. prostřednictvím ústředního orgánu státu, do kterého bylo dítě přemístěno, tedy Úřadu
3. nebo se může s návrhem obrátit přímo na Městský soud v Brně.⁹⁷

⁹⁷ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: Únosy dětí [online]. [cit. 5. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/unosy-deti/postup-pri-unosu-ditete-do-cr/>

Obvyklý postup je takový (dle bodu 1), že Úřad potvrdí zahraničnímu ústřednímu orgánu přijetí žádosti a vysvětlí mu další možný postup, který se bude odehrávat. Úřad kontaktuje „rodiče únosce“ v ČR vysvětlí mu situaci a důsledky jeho jednání a vyzve jej k dobrovolnému návratu.⁹⁸ Pokud „rodič únosce“ se smírným řešením nesouhlasí, sdělí Úřad tuto skutečnost zahraničnímu ústřednímu orgánu a informuje jej o tom, jakým způsobem může žadatel („opuštěný rodič“) zahájit řízení o navrácení dítěte v ČR. Úřad taktéž poskytuje takovému rodiči informace o zajištění právního zastoupení a bezplatné právní pomoci.

Úřad taktéž kontaktuje orgán sociálně-právní ochrany dětí, v místě kde se dítě aktuálně nachází, vysvětlí mu celou situaci a požádá o sociální šetření v místě bydliště „rodiče únosce“ a dítěte. Současně Úřad kontaktuje dle čl. 16 HÚ okresní soud v ČR v místě, kde dítě pobývá, a vyzve jej k přerušení případných probíhajících řízení o úpravě poměrů do doby, než bude rozhodnuto v návratovém řízení.⁹⁹ Pokud je totiž podána žádost o navrácení, nemohou soudy ve státě, kam bylo dítě uneseno rozhodovat o péči o dítě (ve věci samé).

Každý případ mezinárodního únosu dítěte je přidělen referentovi, který má na starost agendu státu, do kterého je požadováno navrácení dítěte. Právní referent spolupracuje během případu s psychologem a jejich služeb mohou využít rodiče k hledání jiného způsobu řešení jejich situace. Tímto způsobem může být mediace, o kterém pojednává kapitola 6. Po celou dobu případu Úřad podává zprávy zahraničnímu ústřednímu orgánu, který zase v případě potřeby zajišťuje komunikaci s „opuštěným rodičem“ v cizině. Na žádost Úřadu zprostředkovává sociální šetření u „opuštěného rodiče“ v zahraničí a informuje o tom, jakým způsobem může být doloženo splnění záruk.¹⁰⁰

Úřad v případě únosu do ČR:

- nezastupuje žadatele v řízení o navrácení
- vystupuje jako neutrální subjekt v zájmu nezletilého dítěte
- nezajišťuje nucený výkon rozhodnutí
- nehradí náklady zastoupení rodiče žadatele - ČR učinila výhradu k čl. 42 a čl. 26 odst. 3 HÚ
- nepodává návrhy na navrácení dítěte soudu.

⁹⁸ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Rozvoj partnerství v oblasti mezinárodní spolupráce na Úřadě pro mezinárodně právní ochranu dětí* [online]. [cit. 5. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.umpodprojekt.cz/mezinarodni-rodicovske-unosy-deti/mezinarodni-rodicovske-unosy-deti-jineodborna-verejnost/>

⁹⁹ Tamtéž

¹⁰⁰ Tamtéž

Úřad spolupracuje nejen s orgány sociálně-právní ochrany dětí, které kromě šetření sociální situace v místě aktuálního pobytu dítěte, asistují při nuceném výkonu rozhodnutí. Dále spolupracuje s Policií ČR, která například pátrá po pohřešovaném dítěti a po pobytu dítěte v ČR, pokud je neznámý, a s neziskovými organizacemi, které mohou nabídnout pomoc v případě domácího násilí, asistence styku s dítětem, poskytnout tlumočnické služby apod.

4.3.2. Únos do zahraničí

V případě kdy je dítě uneseno do zahraničí vystupuje Úřad jako tzv. dožadující ústřední orgán, neboť odesílá žádost o navrácení dítěte dožádanému zahraničnímu ústřednímu orgánu do státu, kam bylo dítě protiprávně přemístěno nebo zadrženo.¹⁰¹ Rodič, kterému bylo dítě uneseno, se může domáhat návratu:

1. prostřednictvím Úřadu
2. prostřednictvím ústředního orgánu státu kam bylo dítě protiprávně přemístěno
3. nebo se může přímo obrátit na soud státu, kam bylo dítě protiprávně přemístěno.¹⁰²

Postup prostřednictvím Úřadu je následující. Úřad úzce spolupracuje s ústředním orgánem dožádaného státu, zprostředkovává kontakt se zahraničním ústředním orgánem, podává „opuštěnému rodiči“ zprávy o postupu v návratovém řízení a je nápomocen při vyplňování a získávání potřebných dokumentů a podkladů, které jsou nezbytné pro zahájení a průběh návratového řízení.¹⁰³ Úřad vystupuje na základě plné moci jménem rodiče v ČR vůči ústřednímu orgánu dožádaného státu, ale nezastupuje jej před soudními orgány dožádaného státu.¹⁰⁴ Některé ústřední orgány zastupují opuštěného rodiče (dále „žadatele“) před soudem, ale není to běžná praxe. Podobný mechanismus funguje ve většině států, ale například v Itálii předává návrh na navrácení místo rodiče státní zástupce.¹⁰⁵

Každý jednotlivý případ je přidělen referentovi, který má na starost agendu dotčeného státu. Po konzultaci situace sdělí Úřad žadateli, co je třeba učinit a jaké dokumenty je třeba doložit k žádosti o navrácení přiložit. Žádost se vyhotovuje v jazyce státu, kam bylo dítě

¹⁰¹ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Únosy dětí* [online]. [cit. 6. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/unosy-deti/postup-pri-unosu-ditete-do-zahranici/>

¹⁰² Tamtéž

¹⁰³ Tamtéž

¹⁰⁴ Tamtéž

¹⁰⁵ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Rozvoj partnerství v oblasti mezinárodní spolupráce na Úřadě pro mezinárodně právní ochranu dětí* [online]. [cit. 6. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.umpodprojekt.cz/mezinarodni-rodicovske-unosy-deti/mezinarodni-rodicovske-unosy-deti-jineodborna-verejnost/>

přemístěno nebo v angličtině a podává se na standardizovaném formuláři.¹⁰⁶ Ve spolupráci s ostatními ústředními orgány se může Úřad pokusit pátrat po pobytu dítěte, ale bohužel nemá k dispozici mnoho nástrojů a ve většině případů nejefektivněji jednájí orgány policie.¹⁰⁷ Po odeslání žádosti o navrácení přechází hlavní úloha na zahraniční ústřední orgán. Veškerá komunikace mezi ústředními orgány probíhá v anglickém jazyce. Nově Úřad zajišťuje úřední překlady listin přes agenturu Ministerstva spravedlnosti, neboť postup dle Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 11. června 2010, č. j. 59/2010-MOC-J byl zdlouhavý.¹⁰⁸

Je nutné zmínit, že Úřad:

- nedisponuje znalostí cizího právního řádu a nemá možnost zastupovat rodiče před zahraničním soudem
- nezabrání únosu dítěte, může pouze poskytnout konzultaci po právní stránce
- nemůže nařídít zahraničnímu ústřednímu orgánu jak má ve věci jednat - postavení ústředních orgánů je rovnocenné a taktéž nedisponuje donucovacími prostředky
- má omezené možnosti při hledání „rodiče únosce“ a dítěte - spoléhá na možnosti zahraničního ústředního orgánu a policii
- nemůže sám žádat a zajistit navrácení dítěte - to může jen osoba, jejíž právo péče o dítě bylo porušeno.¹⁰⁹

Pokud je žádost podána přes ústřední orgán, je po jejím přijetí „rodič únosce“ vyzván k dobrovolnému navrácení dítěte a informován o možných důsledcích jeho jednání. Zahraniční ústřední orgán může sdělit soudu v místě, kam bylo dítě přemístěno, že byla podána žádost o navrácení dítěte podle článku 16 HÚ. Samotné řízení probíhá před soudem cizího státu a v cizím jazyce, proto je rodičům ze strany Úřadu doporučováno, aby si zajistili advokáta, který se orientuje v problematice místního práva.¹¹⁰ V některých státech musí být

¹⁰⁶ viz příloha č. 2

¹⁰⁷ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Rozvoj partnerství v oblasti mezinárodní spolupráce na Úřadě pro mezinárodně právní ochranu dětí* [online]. [cit. 6. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.umpodprojekt.cz/mezinarodni-rodicovske-unosy-deti/mezinarodni-rodicovske-unosy-deti-jineodborna-verejnost/>

¹⁰⁸ sdělení Mgr. Lukáše Fridricha, vedoucího právní pomoci UMPOD, během konzultace na Úřadě ze dne 14. října 2015

¹⁰⁹ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Rozvoj partnerství v oblasti mezinárodní spolupráce na Úřadě pro mezinárodně právní ochranu dětí* [online]. [cit. 6. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.umpodprojekt.cz/mezinarodni-rodicovske-unosy-deti/mezinarodni-rodicovske-unosy-deti-jineodborna-verejnost/>

¹¹⁰ Tamtéž

žadatel povinně zastoupen advokátem a to přináší zvýšené náklady. Návratové řízení je samo osobě finančně nákladné a to i za situace, kdy je žadateli poskytnuta bezplatná právní pomoc.

4.4. Úřad a únos do ČR - konkrétní případ

Na Úřad se obrátil český advokát¹¹¹, jehož klientem je francouzský státní občan, s žádostí o radu kde je obvyklé bydliště dítěte (dcery klienta). Dcera klienta se narodila v ČR, má zdravotní komplikace a je stará 9 měsíců. Matkou dítěte je česká občanka, která s dcerou odjela z Francie, kde rodina žila od ledna 2015 asi 3 měsíce, zpět do ČR. S dcerou se měla vrátit zpátky do Francie, ale po měsíci pobytu v ČR sdělila otcí prostřednictvím sociální sítě, že se s dítětem zpátky do Francie nevrátí. Advokát klienta žádal Úřad o radu s vymezením termínu obvyklé bydliště dítěte, jelikož je to v této situaci obtížné a klíčové pro podání návratové žaloby. Právník Úřadu advokátovi sdělil, že dítě není evidenci Úřadu, a že informace o zdravotním stavu může získat přes místně příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“), který si může informace vyžádat od nemocnice a že otec může upozornit matku, že je povinna mu informace o dítěti sdělovat. Úřad upozornil, že u tak malého dítěte, které je navíc nemocné, by mohlo být použito ustanovení čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy (nebezpečí fyzické či duševní újmy v případě návratu dítěte). Úřadu sdělila podrobnější informace o případu konzulka českého velvyslanectví v Paříži, na kterou se obrátil dědeček nezletilého dítěte. Na základě těchto sdělených informací se Úřad dotazoval Okresního soudu v ČR, u kterého probíhá řízení o úpravu péče k nezletilému dítěti (návrh podala po návratu do ČR matka dne 12. 4. 2015) zda byl dítěti ustanoven opatrovník, soud odpovídá, že nebyl.

Matka odjela po nátlaku rodiny otce na týdenní návštěvu do Francie s tím, že měla zakoupenou i zpáteční letenku, ale otec se snažil návrat matky s dcerou do ČR znemožnit. Úřad je přesvědčen, že pravděpodobným obvyklým bydlištěm je ČR. Úřad zasílal místně příslušnému OSPODU v ČR podnět k postupu dle § 16 zákona č. 35/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí¹¹². OSPOD na základě žádosti Úřadu zvažoval podání návrhu na předběžné opatření, a to buď dle § 452 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních¹¹³ (tzv. „rychlé předběžné opatření“) nebo v případě zamítnutí podání „klasického“

¹¹¹ v měsíci květnu 2015

¹¹² „Ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen, je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen podat neprodleně návrh soudu na vydání předběžného opatření ve spojení s § 924 z.č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.“

¹¹³ „Ocitlo-li se nezletilé dítě ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o dítě pečovat, nebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo

předběžného opatření dle § 75c o.s.ř.¹¹⁴ OSPOD po prostudování všech dostupných informací dospěl k závěru, že nejsou naplněny podmínky pro podání tzv. rychlého předběžného opatření. Toto OSPOD sdělil Úřadu, který aktivně komunikuje s konzulkou velvyslanectví, která zajišťuje předání informací matce dítěte o předběžném opatření, které jí Úřad poskytuje. Konkrétně, že OSPOD vydání tzv. rychlého PO zamítl a že nyní má matka možnost podat návrh na vydání tzv. klasického předběžného opatření dle § 75c o.s.ř., o kterém musí soud do 7 dnů rozhodnout. Takový návrh může podat i faxem nebo elektronicky, ale musí ho do 3 dnů doplnit písemným podáním shodného znění. Úřad poskytl informace o náležitostech návrhu na vydání předběžného opatření (např. výrok by měl znít „Otec je povinen předat dítě do péče matky.“). Matka by měla uvést, že bylo u Okresního soudu v XY v ČR zahájeno řízení ve věci samé. Dále Úřad ve zprávě uvedl, že matka může v návrhu uvést, že český soud je k vydání předběžného opatření mezinárodně příslušný dle čl. 8 Nařízení Brusel Ibis. Úřad rovněž zdůrazňoval, aby matka zvážila, zda v ČR nevyužije služby právního zástupce. Konzulka velvyslanectví děkuje za informace a požádala Úřad o zajištění kontaktu na konkrétní právníčku francouzského ústředního orgánu, která měla případ na starost a o zjištění zda již francouzský ústřední orgán informoval francouzský soud o této záležitosti. Úřad podotkl, že je třeba francouzským orgánům zdůraznit, že řízení ve věci péče soudu o nezletilé je zahájeno na území ČR a pokud bude francouzský soud vydávat jakékoliv rozhodnutí, může mít pouze povahu předběžného opatření dle čl. 20 Nařízení Brusel Ibis. Matka návrh na vydání předběžného opatření podala 6. 7. 2015 a Úřad byl jmenován opatrovníkem dle § 469 odst. 1 a 2 ZZŘS.

Úřad kontaktoval francouzský ústřední úřad a požádal o spolupráci dle čl. 55 Nařízení Brusel Ibis, neboť jednání otce by mohlo být posouzeno jako protiprávní zadržení dítěte ve smyslu čl. 3 Haagské úmluvy a je třeba prošetřit poměry v místě, kde se dítě fakticky nachází. Francouzský ústřední orgán potvrdil, že se případem zabýval, že otec nezletilého dítěte připravoval podklady pro podání žádosti o navrácení do Francie, ale nikdy je nedodal. Úřad apeluje na matku dítěte, aby se obrátila na francouzský ústřední orgán a podala žádost o navrácení dítěte podle HÚ.

Ve Francii bylo dne 5. 7. 2015 vydáno předběžné opatření na ochranu dítěte s ohledem na konfliktní situaci mezi rodiči a dítě bylo prozatímně svěřeno do opatrovnictví místních

byl-li narušen, soud předběžným opatřením upraví poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu tak, že nařídí, aby dítě bylo umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí. “

¹¹⁴ „...předseda senátu nařídí předběžné opatření, jestliže bude prokázáno, že je třeba, aby byly zatímne upraveny poměry účastníků, nebo že je tu obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen, a jestliže budou alespoň osvědčeny skutečnosti, které jsou rozhodující pro uložení povinnosti předběžným opatřením. “

sociálních služeb. Bylo stanoveno datum dalšího jednání, kterého se musí rodiče účastnit a dosvědčit místo pobytu dítěte, zdravotní stav dítěte, stav soudních řízení a rozhodnutí ve věci péče o nezl. dítě a o osobních poměrech. Zároveň byly místní sociální služby pověřeny provedením šetření o aktuálních poměrech dítěte. Francouzský ústřední orgán sdělil, že otec podal návrh na zbavení rodičovské zodpovědnosti matky a zároveň podal trestní oznámení pro zanedbání povinné výživy a trestní oznámení pro únos dítěte. Úřad tedy žádá magistrát města v ČR, kde rodina žila, o vyhotovení potvrzení o trvalém pobytu dítěte na území ČR spolu s historií nastalých změn, které bude třeba doložit k řízení před francouzským soudem.

Dítě bylo v mezidobí hospitalizováno v nemocnici a po propuštění si dítě odvezl otec domů, i když bylo PO svěřeno do opatrovnictví fr. sociálních služeb. Matce byl umožněn styk s dítětem a právnička fr. ústředního orgánu přislíbila, že matce pošle formulář k žádosti o navrácení a ohledně možného zastoupení před fr. soud odkázal ústřední orgán na advokátní komoru. Spolupráce s pracovníci fr. ústředního orgánu je velmi dobrá, ale bohužel nemá velké pravomoci. Právnička fr. ústředního orgánu sděluje, že se podařilo matce najít právního zástupce, který umí výborně česky a že matka vyplnila „návrátový“ formulář a zaslala jej úřadu. Matce je ve Francii bráněno ve styku s dcerou a celá situace je zoufalá, neboť spolu nejsou rodiče schopni komunikovat ani o základních věcech.

Ohledně probíhajícího řízení o vydání PO v ČR napsal Úřad dne 8. 7. 2015 vyjádření jako kolizní opatrovník. V tomto vyjádření uvedl, že dítě se narodilo na území ČR, má zde trvalý pobyt (i matka), dítě je v péči české pediatričky a v evidenci zdravotního pojištění v ČR je vedeno nepřetržitě od narození. Matka pobírala a stále pobírá sociální dávky v souvislosti s mateřství a rodičovstvím na území ČR. Současný pobyt matky ve Francii měl být na základě dohody rodičů pouze krátkodobého charakteru za účelem návštěvy prarodičů dítěte, o čemž svědčí fakt, že otec matce zakoupil zpáteční letenku. Úřad ve vyjádření shrnuje, co všechno se událo, od doby kdy matka odjela na návštěvu do Francie a s ohledem na veškeré fakta a nastalou situaci vyvozuje, že v době podání návrhu ve věci samé (ve věci péče o dítě podané matkou po tom co se vrátila z Francie do ČR) mělo dítě na území ČR obvyklé bydliště. Nezletilá zde má osobní vazby a s ohledem na její útlý věk zabezpečovala osobní péči o dítě matka. Otec dítěte i jeho rodina matce brání ve styku s dcerou a situace je natolik konfliktní, že dítě ohrožuje. Úřad se tedy jako kolizní opatrovník domnívá, že je v souladu se zájmem nezletilého, aby byly jeho poměry zatímně upraveny.

Magistrát v městě XY v ČR vydal potvrzení o trvalém pobytu v ČR a zaslal jej konzulce velvyslanectví, která jej předala matce. Úřadu je sděleno od babičky nezletilé, že

jednání před fr. soudem bylo odročeno z důvodu probíhajícího řízení v ČR a Úřad tuto skutečnost sděluje příslušnému soudu v ČR, který rozhoduje o PO a ve věci samé.

Okresní soud v ČR vydal dne 12. 7. 2015 předběžné opatření, kterým se nezletilá předává do péče matky, bytem *adresa trvalého pobytu v ČR*. Úřad tuto skutečnost sdělil fr. ústřednímu orgánu a konzulce velvyslanectví. Otcí bylo usnesení o vydání PO doručeno i s překladem do francouzštiny prostřednictvím jeho právního zástupce. Pokud otec nebude usnesení respektovat, může dojít k nucenému výkonu rozhodnutí, se kterým může být ve Francii problém a to z důvodu, že rozhodnutí bylo vydáno v nepřítomnosti otce, a to dle ustanovení čl. 23 písm. c) a d) Nařízení Brusel IIbis, které zní:

c) bylo-li rozhodnutí vydáno v nepřítomnosti strany, která nebyla písemně vyrozuměna o zahájení řízení v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který by jí umožnil přípravu na jednání před soudem, pokud není zjištěno, že tato strana rozhodnutí jednoznačným způsobem přijala;

d) na žádost jakékoli osoby, která prohlašuje, že rozhodnutí zasahuje do její rodičovské zodpovědnosti, pokud bylo vydáno, aniž mohla tato osoba využít práva být vyslechnut.

Francouzský ústřední orgán Úřadu sdělil, že matka podala návrh na navrácení dítěte do místa jeho obvyklého bydliště a byly učiněny kroky k dobrovolnému navrácení v souladu s čl. 10 HÚ.

Úřad se jako kolizní opatrovník k usnesení o vydání PO vyjádřil, a jelikož nebylo dítě doposud matce předáno, nechal na zvážení soudu, zda využije postup dle ustanovení § 501 odst. 1 ZZŘS a vyzve otce k předání nezletilé matce a poučí jej o možném výkonu rozhodnutí ukládáním pokut. Úřad taky uvedl, že odnětí dle 504 ZZŘS není dle jeho názoru v kompetenci českého soudu, vzhledem k tomu, že se dítě nenachází na území ČR. Ve Francii nebylo vydáno další rozhodnutí, neboť je jednání neustále odročováno. Trestní oznámení podané otcem na matku ve Francii jsou ve stádiu vyšetřování.

Dne 13. 7. 2015 byl Úřad ustanoven kolizním opatrovníkem dle § 469 odst. 1 a 2 ZZŘS v řízení ve věci samé, tedy o úpravě péče a výživy. Otec se proti předběžnému opatření dne 10. 8. 2015 odvolal a Úřad a zástupce matky dítěte v ČR (její matka a otec), byli soudem vyzváni, aby se k odvolání vyjádřili. Otec namítal nepřislusnost českého soudu k vydání PO a také skutečnost, že soud rozhodl pouze na základě tvrzení matky. Úřad se vyjádřil, tak že předběžné opatření bylo nařízeno v zájmu nezletilého a k námitce, že nebyl český soud příslušný k vydání PO a uvedl, že řízení ve věci samé bylo před českým soudem zahájeno

12. 4. 2015, tedy dříve než před francouzským soudem a že námitka odvolatele ohledně nepřislušnosti českého soudu je nedůvodná. Ohledně argumentu, že PO bylo vydáno pouze na základě tvrzení matky, Úřad odkazuje na § 75c odst. 1 o.s.ř., tedy že byly osvědčeny rozhodné skutečnosti.

Veškeré informace a dokumenty jsou uloženy v modrém spisu. Zajímavé na případu bylo, že dle otce přemístila protiprávně dítě matka z Francie do ČR (mezinárodní únos do ČR) a potom se situace obrátila a dítě ve Francii zadržel otec (mezinárodní únos do zahraničí). Jednání mezi Úřadem, velvyslanectvím, francouzským ústředním úřadem, před soudy jak českými tak francouzskými, probíhala v průběhu necelých 3 měsíců. Vycházela jsem z informací získaných na stáži přímo na Úřadu a považuji tyto informace za velmi cenné a hlavně užitečné. Ve výsledku trpěli neschopností rodičů se dohodnout nejen sami rodiče a jejich rodiny, ale hlavně jejich dítě, jehož zdravotní stav nebyl příznivý, a ani toto rodiče nedonutilo k racionálnímu uvažování a domluvě. Jediné pozitivní na celém případě je, že si toto období nebude vzhledem ke svému věku pamatovat. Na tomto případě lze demonstrovat, co všechno může Úřad v případě mezinárodního únosu dítěte jak do ČR, tak do zahraničí činit. Myslím, že Úřad jednal aktivně a rychle, snažil se poskytnout potřebné informace jak českému velvyslanectví, tak matce dítěte a její rodině a taktéž advokátovi zastupujícího otce dítěte. Rozlišil jeho postavení jako ústředního orgánu dle Haagské úmluvy a postavení z pozice kolizního opatrovníka a jednal nestranně a hlavně v zájmu nezletilého dítěte.

Do dnešního dne není ve věci rozhodnuto. Dovoluji si, ale odhadnout, že odvolací soud potvrdí rozhodnutí soudu I. stupně o předběžném opatření. Ohledně řízení o navrácení ve Francii si myslím, že soud by měl rozhodnout o návratu dítěte do země obvyklého bydliště. Přikláním se k názoru Úřadu, že touto zemí je ČR, neboť zde dítě žilo od narození, ve Francii pobývalo pouze přechodnou dobu, má zde lékaře i trvalý pobyt. Ohledně řízení o úpravě poměrů k nezletilému dítěti odhaduji, že soud rozhodne o svěřeni dítěte do péče matky a otci stanoví výživné. Styk bude taktéž třeba soudně upravit a bude záležet na komunikaci mezi rodiči, jestli bude dodržován, což je vzhledem k chování rodičů, zejména otce, v dosavadním průběhu případu nepravděpodobné.

4.5. Úřad a únos do zahraničí - konkrétní případ

Na Úřad se obrátil otec („opuštěný rodič“) a požádal ho o pomoc. Rodiče (oba občané ČR) nezletilého syna prochází rozvodovým řízením. Ohledně péče o syna bylo již rozhodnuto Okresním soudem v městě AB v ČR a syn byl svěřen na základě dohody rodičů do péče

matky. Po 4 měsících od vynesení rozsudku matka se synem odcestovala bez souhlasu otce do Řecka a otcí tuto informaci sdělila přes email. Otec dal matce nezl. syna jasně najevo, že s odcestováním nesouhlasí, ale matka na jeho zprávy a telefonování nereagovala. Po nějaké době se otcí ozvala a domluvili se na setkání, avšak k setkání nedošlo a otec syna již půl roku neviděl. Chce se domáhat návratu syna zpátky do ČR. Toto sdělil Úřadu a ten mu poskytl informace o tom, že se matka dopustila mezinárodního únosu dle Haagské úmluvy, dále že dle § 877 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, mají právo rozhodovat o místě bydliště dítěte oba rodiče, a tudíž nemůže matka bez souhlasu otce dítě trvale přemístit mimo místo jeho obvyklého bydliště. Úřad „opuštěnému“ otcí sdělil, že se může domáhat návratu prostřednictvím žádosti o navrácení a sdělil otcí co je k tomu třeba. Konkrétně musí otec vyplnit žádost¹¹⁵, která bude zaslána řeckému ústřednímu orgánu. Ten vyzve matku k navrácení, a pokud se matka s nezletilým dítětem dobrovolně nevrátí, bude o návratu rozhodovat řecký soud. Úřad zaslal otcí také seznam podkladů, které je třeba k žádosti přiložit:

- 1) vyplněný formulář žádosti o navrácení s překladem do řečtiny, popř. v anglickém jazyce, v žádosti je třeba upřesnit okolnosti protiprávního přemístění v oddílu IV, dále je třeba doplnit skutkové a právní důvody v oddíle V - doklad o otcovství, jakým způsobem se otec podílel na péči o nezletilého aj., je důležité uvést veškeré informace i na samostatném listu přiloženém k žádosti,
- 2) plnou moc dle čl. 28 Haagské úmluvy - v originále a s vlastnoručním podpisem (překlad není nutný),
- 3) rodný list dítěte - ověřenou kopii (překlad není nutný),
- 4) fotografie syna a matky
- 5) jakékoliv doklady prokazující, že dcera měla před protiprávním přemístěním obvyklé bydliště na území ČR - například potvrzení ze školy, potvrzení od dětského lékaře, prohlášení sousedů s vyjádřením jakým způsobem otec o dítě pečoval (vše je nutné dodat s úředně ověřeným překladem do řečtiny),
- 6) případná soudní rozhodnutí (s překladem do řečtiny).

Překlad listin zajišťuje na žádost rodiče soud místně příslušný dle místa bydliště rodiče na základě § 46 odst. 3 a § 56 odst. 3 Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 11. června 2010 pod č.j. 59/2010-MOC-J, kterým se upravuje postup justičních orgánů ve styku s cizinou

¹¹⁵ žádost viz příloha č. 2

ve věcech občanskoprávních a obchodněprávních.¹¹⁶ Samozřejmě je možné si nechat vyhotovit překlad na vlastní náklady, což je někdy rychlejší varianta. Úřad taktéž otci i matce nabídl možnost řešení sporu mediací, kterou vykonává bezplatně v rámci své působnosti, za podmínky že s ní budou souhlasit oba rodiče. Otec dodal veškeré potřebné doklady k podání žádosti o navrácení a Úřad jej zaslal řeckému ústřednímu orgánu k vyřízení. Na Úřad se obrátila Policie ČR s žádostí o součinnost dle § 8 odst. 1 z. č. 141/2009 Sb., trestní řád.¹¹⁷ Otec totiž na matku podal trestní oznámení pro podezření ze spáchání přečinu únosu dítěte a osoby stížená duševní poruchou dle § 200 odst. 1 trestního zákoníku. Policie ČR stanovila Úřadu 10 dní na vypracování zprávy. Na Úřad se obrátil i Městský úřad ve městě C v ČR, odbor sociálních věcí a zdravotnictví, s žádostí o prošetření poměrů matky nezl. dítěte ve smyslu § 62 odst. 3 o sociálně-právní ochraně dětí¹¹⁸ v souvislosti s podaným návrhem otce na změnu úpravy poměrů k nezl. synovi po dobu před a po rozvodu. Úřad zjišťoval majetkové poměry matky, zda je matka schopná zajistit řádnou výchovu, dále povahu a pověst matky, její morální vztahy k lidem, zdravotní a výchovné podmínky v rodině, vlivy působí na vývoj dítěte. Dále zjišťoval stanovisko matky k návrhu otce o změně úpravy výchovy a výživy. Úřadu se ozval řecký ústřední orgán, který začal ve věci jednat, dokonce se otec se synem viděl po dobu 14 dní v ČR, ale na podaném návrhu o navrácení otec stále trval. Úřad vypracoval vyjádření jak Policii ČR, tak pro účely soudního řízení. Ve vyjádření uvedl rozhodné skutečnosti, dokonce i to, že probíhá domluva mezi otcem a matkou. Pokud se ale rodiče nedohodnou, situace se nemění a dojde k řízení o navrácení nezl. syna do ČR.

Matka se synem došla po dohodě s otcem na návštěvu do ČR. Úřad otci doporučil podat návrh na vydání předběžného opatření zákazem vycestování nezletilého a uložením cestovních dokladů, jelikož existovala důvodná obava, že po ukončení návštěvy matky s nezletilým v ČR, se opět vrátí do Řecka. Řecký ústřední orgán komunikoval a spolupracoval s českým Úřadem, zejména si sdělovaly důležité informace o návštěvě matky v ČR a o probíhajícím soudním řízení v ČR. Otec se snažil s matkou komunikovat a vysvětlit jí, že pokud dítě odveze zpátky do Řecka ničemu a nikomu nepomůže. Nakonec se podařilo Úřadu i otci matku „přemluvit“ ke společné mediaci na Úřadě. Během mediace byla uzavřena

¹¹⁶ V době případu ještě překlad nezajišťoval UMPOD viz kapitola 4.3.2.

¹¹⁷ „Státní orgány, právnícké a fyzické osoby jsou povinny bez zbytečného odkladu, a nestanoví-li zvláštní předpis jinak, i bez úplaty vyhovovat dožadáním orgánů činných v trestním řízení při plnění jejich úkolů. Státní orgány jsou dále povinny neprodleně oznamovat státnímu zástupci nebo policejním orgánům skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin.“

¹¹⁸ „Orgán sociálně-právní ochrany příslušný podle § 61, který má navštívit dítě v rodině nebo pro účely sociálně-právní ochrany provést šetření u jiných osob, je oprávněn požádat o provedení takové návštěvy jiný orgán sociálně-právní ochrany, v jehož obvodu se dítě nebo jiné osoby nachází. Orgán sociálně-právní ochrany je povinen dožadání vyhovět.“

mediační dohoda, která se týkala primárně způsobu komunikace mezi rodiči. Také se rodiče domluvili, že budou Úřad kontaktovat a sdělí mu výsledek soudního řízení ve věci návrhu otce na změnu poměrů k nezletilému a zda budou mít zájem o další mediaci. Otec telefonicky kontaktoval Úřad a sdělil, že vzal zpět návrh na změnu poměrů, že komunikace probíhá dobře a požádal Úřad o další mediaci. Rodiče uzavřeli druhou mediační dohodu, ve které bylo stanoveno, že nezletilý bude svěřen do péče matky s obvyklým bydlištěm v Řecku, že otec bude platit výživné a kdy a jakým způsobem bude probíhat styk otce s nezletilým synem. Úřad otce poučil, že souhlasem se změnou obvyklého bydliště nezletilého dítěte dává souhlas, že do budoucna budou příslušné k rozhodování o poměrech nezletilého řecké soudy. Rodiče se dohodli dohodu soudně neschvalovat. Úřad informoval řecký ústřední orgán a ten na základě toho, že došlo k mediaci, a nebyl podán návrh na zahájení řízení o navrácení nezletilého dítěte do ČR, spis uzavřel. O návštěvách otce na Úřadě i o mediaci byly vyhotoveny úřední záznamy a založeny do červeného spisu.

V tomto případě je demonstrativně popsáno jaké činnosti může Úřad vykonávat v případě únosu dítěte do zahraničí a jak probíhá komunikace s cizím ústředním úřadem a ostatními zainteresovanými orgány. Může se na první pohled zdát, že Úřad víc pomáhal právě „opuštěnému“ otci, ale s tímto nelze souhlasit. Úřad se snažil matku kontaktovat a poskytnout jí důležité informace a co je hlavní jednal v zájmu nezletilého dítěte, s cílem smírného vyřešení konfliktu mezi rodiči, což se mu podařilo.

5 Řízení o navrácení dítěte

V následující kapitole se budu věnovat samotnému řízení o navrácení dítěte podle Haagské úmluvy, zohledněna bude taktéž úprava v Nařízení Brusel IIbis a poslední část bude věnována právní úpravě řízení o navrácení v českém právním řádu. V případě, že dojde k neoprávněnému přemístění dítěte na území jiného státu, je možné domáhat se návratu protiprávně přemístěného dítěte prakticky dvojím způsobem:

1. v rámci zvláštního řízení o navrácení dítěte na základě Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, nebo
2. v rámci řízení o uznání a výkonu soudního rozhodnutí, které bylo přemístěním dítěte porušeno, např. na základě Evropské úmluvy o uznání a výkonu rozhodnutí o výchově

děti a obnovení výchovy dětí, Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí a na základě Nařízení Brusel IIbis.¹¹⁹

5.1. Řízení o navrácení dítěte dle Haagské úmluvy

Haagská úmluva pojednává pouze o dvou druzích řízení, a to o řízení návratovém¹²⁰ a řízení o úpravě a zajištění účinného vykonávání styku s dítětem¹²¹. Haagská úmluva tedy neřeší situaci v souvislosti s rozhodováním o tom, kdo má mít právo péče o dítě, neboť každý spor o věci samé se má řešit před příslušnými orgány státu, kde mělo dítě obvyklý pobyt předtím, než bylo protiprávně přemístěno. Toto platí pro přemístění uskutečněné před vydáním rozhodnutí o právu péče o dítě, tak i pro přemístění, kterým bylo porušeno už existující rozhodnutí o právu péče o dítě.¹²² Řízení o navrácení dítěte podle HÚ je bezpochyby nejčastěji využívaným způsobem jak se domoci návratu protiprávně přemístěného či zadržného dítěte.

Pokud dojde k protiprávnímu přemístění dítěte má „opuštěný rodič“, jehož práva byla protiprávní přemístěním porušena, možnost obrátit se na ústřední orgán svého domovského státu nebo ústřední orgán státu, kde se dítě nachází s žádostí o pomoc při zajištění jeho návratu (srov. čl. 8 Haagské úmluvy).¹²³ Ústřední orgán státu, kde se dítěte nachází, poté začne činit opatření směřující k dobrovolnému návratu. Tedy písemně vyzve „rodiče únosce“ k návratu s dítětem do země jeho obvyklého bydliště, případně skutečnost, že došlo k neoprávněnému přemístění podle čl. 3 Haagské úmluvy, oznámí soudu a dalším orgánům státu, kde se dítě nachází a kde se koná řízení o věcnou úpravu práv k dítěti.¹²⁴ Po obdržení tohoto oznámení nemohou soudy a další orgány věcně rozhodnout o právu péče o dítě, a to až do doby dokud nebude rozhodnuto o tom, že dítě nemá být podle HÚ navráceno, nebo nebude-li podán návrh na navrácení v přiměřené lhůtě po obdržení oznámení.¹²⁵ Jedná se o velmi důležité a závažné ustanovení neboť ve většině případů „rodič únosce“ poté co přijede s dítětem do svého domovského státu, podá návrh na rozvod manželství a návrh na svěření

¹¹⁹ VESELÁ, Radomíra; HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 29.

¹²⁰ viz čl. 8 - 20 Haagské úmluvy

¹²¹ viz čl. 21 Haagské úmluvy

¹²² VESELÁ, Radomíra; HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 29.

¹²³ VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, KLOUB, Jindřich. *Mezinárodní únosy dětí, I. díl*. [citováno 10. listopadu 2015]. Dostupné z: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=45>>

¹²⁴ Tamtéž

¹²⁵ srov. čl. 16 Haagské úmluvy

dítěte do jeho péče. Pokud ale dojde v průběhu opatrovnického řízení k podání oznámení, je soud, před kterým toto řízení probíhá, povinen ho přerušit, a to až do doby kdy bude návrh na navrácení dítěte podle HÚ zamítnut nebo ho oprávněná osoba v přiměřené časové lhůtě před soud vůbec nepodá.¹²⁶

Soudní řízení o navrácení dítěte je zahajováno na návrh oprávněné osoby před soudem nebo správním orgánem, kde se dítě nachází, který nejprve zkoumá, zda došlo k protiprávnímu přemístění dítěte dle čl. 3 HÚ. Tento návrh musí obsahovat údaje o totožnosti navrhovatele, dítěte a osoby, která dítě protiprávně přemístila, datum narození dítěte, důvody o které navrhovatel opírá svůj návrh a všechny dostupné údaje o pobytu dítěte a totožnosti osoby, u níž se dítě pravděpodobně nachází.¹²⁷ K návrhu lze připojit či doplnit ověřený opis jakéhokoliv rozhodnutí nebo dohody vztahující se k věci, potvrzení nebo místopřísežné prohlášení vystavené ústředním orgánem nebo jiným příslušným orgánem státu obvyklého bydliště dítěte, či jakýkoliv jiný dokument vztahující se k věci.¹²⁸ Pokud se ústřední orgán, který návrh obdrží, domnívá, že dítě je v jiném smluvním státě, předá přímo nebo bezodkladně návrh ústřednímu orgánu tohoto státu a informuje o tom dožadující ústřední orgán a navrhovatele.¹²⁹ Pokud bylo dítě protiprávní přemístěno nebo zadrženo dle čl. 3 HÚ a v den zahájení řízení před soudním či správním orgánem smluvního státu, v němž se dítě nachází, uplynulo období kratší jednoho roku ode dne protiprávního přemístění nebo zadržení, nařídí tento orgán bezodkladně navrácení dítěte.¹³⁰ V řízení o navrácení jednájí soudy nebo správní orgány smluvních států urychleně a rozhodují ve lhůtě 6 týdnů od zahájení řízení.¹³¹ Haagská úmluva apeluje na požadavek rychlosti řízení z důvodu minimalizace negativní dopadů na neoprávněně přemístěné dítě. Proto je nutné, aby rozhodující orgán rozhodl dříve, než si dítě v novém prostředí zvykne, najde si kamarády nebo začne navštěvovat školní docházku.¹³² Pokud rozhodující orgán nerozhodne do šesti týdnů, musí poskytnout navrhovateli nebo ústřednímu orgánu dožádaného státu zdůvodnění proč k průtahům dochází.¹³³ Je třeba zdůraznit, že soudy či jiné správní orgány nezkoumají rodičovské

¹²⁶ VESELÁ, Radomíra; HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 29.

¹²⁷ srov. čl. 8 Haagské úmluvy

¹²⁸ Tamtéž

¹²⁹ srov. čl. 9

¹³⁰ srov. čl. 12 Haagské úmluvy

¹³¹ srov. čl. 11 Haagské úmluvy

¹³² VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, KLOUB, Jindřich. *Mezinárodní únosy dětí, I. díl*. [citováno 10. listopadu 2015]. Dostupné z: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=45>>

¹³³ srov. čl. 11 Haagské úmluvy

předpoklady pro péči o dítě a nemají ani pravomoc nařídit návrat „rodiči únosci“, a to z důvodu, že by v zemi, z níž bylo dítě uneseno, mohlo být toto jednání právně postíženo.¹³⁴

Rozhodovací orgán v průběhu řízení obstarává znalecké posudky, dále zkoumá, zda návratem dítěti nevznikne újma, jaké má dítě vazby k rodičům, zohledňuje věk dítěte, ale vždy při rozhodování sleduje zájem dítěte.¹³⁵ Po zhodnocení důkazů rozhodne, jestli nařídí návrat či nikoliv.

5.1.1. Důvody pro nenařzení návratu dítěte

Soud nebo správní orgán není povinen dle čl. 13 HÚ nařídit navrácení dítěte, jestliže osoba, instituce nebo jiný orgán, který nesouhlasí s jeho navrácením, prokáže, že:

a) v době přemístění nebo zadržení nebylo ve skutečnosti vykonáváno právo péče o dítě nebo osoba, instituce nebo jiný orgán souhlasil či se později smířil s únosem dítěte, nebo

b) existuje vážné nebezpečí, že by návrat dítěti způsobil fyzickou nebo duševní újmu nebo jej jinak dostal do nesnesitelné situace.

Dalším důvodem, kdy je možné nenařdit návrat dítěte, je skutečnost, že dítě dosáhlo věku a stupně vyspělosti, kdy je schopno samo formulovat své názory a je vhodné k jeho stanoviskům přihlížet a toto dítě odmítlo návrat do země svého obvyklého bydliště.¹³⁶ Rozhodující orgány mají při rozhodování povinnost přihlížet k informacím týkající se sociálního postavení dítěte, které získávají prostřednictvím ústředních úřadů pro mezinárodní únosy dětí nebo ve spolupráci s jinými orgány státu obvyklého bydliště dítěte.¹³⁷ Návrat dítěte může být taktéž podle HÚ odmítnut, pokud by to nedovolovaly základní zásady dožadovaného státu o ochraně lidských práv a základních svobod.¹³⁸ V každém případě musí být článek 13 HÚ vykládán restriktivně a výjimky z tohoto ustanovení lze aplikovat pouze v rozsahu formulace Haagské úmluvy.¹³⁹

¹³⁴ VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, KLOUB, Jindřich. *Mezinárodní únosy dětí, I. díl*. [citováno 10. listopadu 2015]. Dostupné z: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=45>>

¹³⁵ Tamtéž

¹³⁶ srov. čl. 13 Haagské úmluvy

¹³⁷ Tamtéž

¹³⁸ srov. čl. 20 Haagské úmluvy

¹³⁹ PÉREZ-VERA, Eliza. *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention* [citováno 11. listopadu 2015]. Dostupný z: <<http://hcch.e-vision.nl/upload/expl28.pdf>>

Článek 13 Haagské úmluvy byl předmětem několika rozhodnutí soudů¹⁴⁰ smluvních států HÚ, které jsou dostupné v databázi judikatury INCADAT (*The International Child Abduction Database*), která byla zprovozněna v roce 2000 a vytvořila ji Stálá komise Haagské konference.¹⁴¹ Databáze obsahuje přes 1200 rozhodnutí ze 46 zemí, bohužel za ČR je zde rozhodnutí jediné, a to Nález Ústavního soudu ze dne 7. prosince 2000, sp. zn. III. ÚS 440/2000.

I české soudy se aplikací čl. 13 HÚ v rámci své rozhodovací činnosti zabývaly, a to např. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 20. června 2007 pod sp. zn. 30 Cdo 474/2007, hodnotil důvody návratu „rodiče únosce“ spolu s dítětem do země původního bydliště a konstatoval, že je třeba tyto důvody posuzovat výhradně ke vztahu k dítěti a jeho zájmům, bez ohledu na to, zda se do místa obvyklého bydliště přemísťuje i s „rodičem únoscem“. Dále posuzoval, zda existuje vážné nebezpečí, že by návrat dítěte do země obvyklého bydliště vystavil dítě fyzické nebo duševní újmě a zdůraznil, že je třeba v každém jednotlivém případě postupovat individuálně, dále se zabýval i sociálním postavením dítěte. V rozhodnutí ze dne 5. března 2008 pod sp. zn. 5473/2007 Nejvyšší soud České republiky zdůraznil, že v případě, že má dítě vytvořené podmínky pro bezpečný návrat, výchovu a výživu v zemi jeho obvyklého bydliště, není možné duševní újmu, kterou dítěte dočasně pocítí při návratu k druhému rodiči, považovat za újmu takové intenzity, kterou předpokládá čl. 13 písm. b) HÚ.

5.2. Řízení o navrácení dítěte dle Nařízení Brusel IIbis

Ode dne 1. března 2003, kdy nabylo účinnosti nařízení Brusel IIbis, je třeba aplikovat Haagskou úmluvu ve smyslu ustanovení čl. 11 Nařízení Brusel IIbis. Tedy v případě, že se oprávněná osoba domáhá žádosti dle Haagské úmluvy, aby bylo nařízeno navrácení dítěte, které se nachází na území jednoho členského státu EU do jiného členského státu EU, v němž mělo bezprostředně před neoprávněným odebráním nebo zadržením trvalý pobyt, použijí se ustanovení čl. 11 odst. 2 až 8 Nařízení. Je třeba znovu zmínit čl. 60 Nařízení, který stanovuje aplikační přednost Nařízení před Haagskou úmluvou ve vztazích mezi členskými státy EU. Haagská úmluva je tedy doplněna určitými ustanoveními Nařízení, která jsou používána v případě, že dojde k únosu dítěte mezi členskými státy EU.¹⁴² Nařízení poskytuje záruku, že

¹⁴⁰ rozhodnutí Nejvyššího soudu v Kanadě ve věci Thomson v. Thomson (1994) 3 SCR 551, 6 RFL (4th) 290 nebo rozhodnutí britského soudu ve věci (1988) 1 FLR 365, rozhodnutí soudu USA ve věci Friedrich v. Friedrich HC/E/Usf 82

¹⁴¹ databáze je dostupná na <http://www.incadat.com/>

¹⁴² Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II [citováno 12. listopadu 2015]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_new_brussels_ii_cs.pdf.

pokud dojde k únosu dítěte z jednoho členského státu („stát původu“) do jiného členského státu EU („dožádaný stát“), ponechají si soudy členského státu původu příslušnost k vydání rozhodnutí ve věci samé (tedy o otázce péče o dítě) i po únosu dítěte. V okamžiku kdy je podaná žádost o navrácení u soudu dožádaného státu, použije tento soud Haagskou úmluvu doplněnou o ustanovení Nařízení Brusel IIbis.¹⁴³ Soud posoudí, zda došlo k neoprávněnému odebrání nebo zadržení podle čl. 2 odst. 11 Nařízení. Podle čl. 11 odst. 2 ve spojení s odst. 5 Nařízení má dítě právo být během řízení vyslechnuto a soud tuto možnost dítěti poskytne, pokud je to vhodné vzhledem k jeho věku a stupni rozumové vyspělosti. Soud nemůže zamítnout navrácení dítěte, pokud osoba, která o navrácení požádala, neměla příležitost být vyslechnuta. Nařízení ovšem nestanoví způsob, jak má výslech dítěte probíhat a ponechává na vnitrostátní úpravě členských států, jak tuto záležitost upraví. V ČR je úprava výslechu dítěte obsažena v § 100 odst. 4 o.s.ř.. Soud, u něhož je podána žádost o navrácení, jedná co nejrychleji a využívá přitom veškeré postupy, které mu umožňuje vnitrostátní právo. V souladu s Haagskou úmluvou stanovuje Nařízení lhůtu šesti týdnů ode dne podání žádosti do vydání rozhodnutí.

Haagská úmluva v čl. 13 a Nařízení v čl. 11 odst. 2 až 5 vymezují přesně podmínky, za kterých je možné nenařídít návrat dítěte, pokud ale soud vydá rozhodnutí o nenavrácení dítěte na základě čl. 13 HÚ, předvídá nařízení v čl. 11 odst. 6 a 7 zvláštní postup. Soud musí „*ihned, přímo či prostřednictvím svého ústředního orgánu, zaslat opis soudního rozhodnutí o nenavrácení a příslušných písemností, zejména přepisu výslechu učiněných před soudem, příslušnému soudu nebo ústřednímu orgánu členského státu, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před svým neoprávněným odebráním nebo zadržením, a to v souladu s vnitrostátním právem. Soud musí obdržet všechny uvedené písemnosti do jednoho měsíce ode dne rozhodnutí o nenavrácení*“. Soud, kde mělo dítěte původní bydliště, je příslušný rozhodovat ve věci samé (tedy o otázce péče o dítě i o úpravě styku s dítětem) a je povinen oznámit tuto informaci stranám a vyzvat je, aby v souladu s vnitrostátním právem do tří měsíců ode dne učinění tohoto oznámení, doručily svá podání soudu (tj. návrh na zahájení řízení o úpravě práva péče o dítě, pokud již takovéto řízení neprobíhá, a pokud probíhá tak se v něm pokračuje).¹⁴⁴ Dle čl. 11 odst. 7 pokud strany podání do tří měsíců soudu nedoručí, soud jednání uzavře. Pokud alespoň jedna ze stran doručí podání, soud řízení zahájí a co nejrychleji jej prošetří. Případ kdy soud v místě původního bydliště dítěte vydá rozhodnutí

¹⁴³ Tamtéž

¹⁴⁴ srov. čl. 11 odst. 7 Nařízení

o navrácení dítěte, upravuje Nařízení v čl. 11 odst. 8. Takové rozhodnutí je konečné a automaticky vykonatelné na území všech smluvních států EU.

Nařízení ve svém čl. 42 odst. 1 uvádí, že rozhodnutí o navrácení vydané v jednom členském státě je uznatelné a vykonatelné v jiném členském státě bez nutnosti prohlášení vykonatelnosti a bez možnosti námítky proti uznání rozhodnutí, pokud bylo osvědčeno v členském státě původu v souladu s odstavcem 2. Tedy pokud dítě dostalo příležitost být slyšeno a výslech nebyl považován za nevhodný, dále pokud strany dostaly příležitost být vyslechnuty, a při vydání svého rozhodnutí přihlédl soud k důvodům a důkazům, na jejichž základě bylo vydáno rozhodnutí dle čl. 13 HÚ. Osvědčení se vyhotovuje v jazyce rozhodnutí a na jednotném formuláři.¹⁴⁵ Srovnání ustanovení Haagské úmluvy a Nařízení Brusel Iibis v případě řízení o navrácení dítěte viz příloha č. 1.

5.2.1. Kolize Haagské úmluvy a Nařízení Brusel Iibis

V souvislosti s řešením mezinárodních únosů dětí může dojít k situaci, kdy nebude jasné, jaký právní předpis se má v řízení o navrácení aplikovat. V těchto případech záleží na tom jaký stát je obvyklým bydlištěm dítěte a do jakého státu bylo dítě uneseno. Prakticky mohou nastat tři situace:

1. Stát A i stát B jsou členy EU, to znamená, že se na ně vztahuje Haagská úmluva i Nařízení Brusel Iibis, jelikož jsou všechny členské státy EU signatáři HÚ (kromě Dánska). Za této situace není o použitelnosti právních předpisů pochyb.¹⁴⁶
2. Oba státy jsou smluvními stranami HÚ, ale pouze jeden z nich je členem EU. V tomto případě se použije HÚ ve spojení s vnitrostátními právními předpisy státu, ve kterém bude o navrácení dítěte rozhodováno.
3. Stát A a B (nebo alespoň jeden z nich) nejsou členy EU a ani nejsou signatáři HÚ. V této situaci není možné použít ani Nařízení Brusel Iibis ani HÚ. Pokud tyto státy uzavřely dvoustrannou nebo vícestrannou smlouvu o záležitostech týkající se mezinárodních únosů dětí bude se v řízení o navrácení postupovat podle této smlouvy za použití vnitrostátních předpisů státu, který bude o navrácení rozhodovat. Pokud státy smlouvu o mezinárodních únosech dětí neuzavřely, je

¹⁴⁵ vzor formuláře viz příloha IV Nařízení Brusel Iibis

¹⁴⁶ BRÁTKOVÁ, Šárka. Problematika mezinárodních únosů dětí [online]. Olomouc, 2010 [cit.]. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce JUDr. Lenka Westphalová, Ph.D.. Dostupné z: <http://theses.cz/id/w1m68q/> s. 51.

situace složitější a postupuje se dle kolizních norem, které upravují pravomoc v řízení s mezinárodním prvkem nebo podle vnitrostátních předpisů upravující mezinárodní únosy a řízení o navrácení.¹⁴⁷

5.3. Řízení o navrácení dle českého práva

Procesní úprava řízení o navrácení dítěte je s účinností od 1. ledna 2014 upravena v § 478 a násl. z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních a subsidiárně v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.¹⁴⁸ S přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, jako hmotně právního dokumentu soukromého práva, bylo třeba s tímto nově přijatým zákonem harmonizovat i procesní předpisy. V souladu s výše uvedeným požadavkem došlo k tomu, že občanský soudní řád je koncipován jako předpis pro sporná řízení a zákon o zvláštních řízeních soudních zase pro řízení nesporná a jiná zvláštní řízení.¹⁴⁹ Zákonomodárce si tímto odlišením sporných a nesporných řízení ve dvou právních předpisech klade za cíl zpřehlednění a celkové zefektivnění soudního řízení. Obecnou úpravu obsahuje Haagská úmluva a Nařízení Brusel IIbis. Řízení o navrácení dítěte je tedy zvláštním řízením soudním s převažujícími prvky nesporného řízení.¹⁵⁰

K řízení o navrácení dítěte je v ČR místně příslušný soud, v jehož obvodu má sídlo Úřad¹⁵¹, a to je Městský soud v Brně. Řízení o navrácení dítěte je možné zahájit pouze na návrh, jelikož zahájení z moci úřední bez účasti aktivně legitimované osoby by odporovalo smyslu řízení¹⁵². Účastníkem řízení dle ustanovení § 481 ZZŘS je:

- navrhovatel - ten, jehož právo na péči o dítě bylo porušeno
- dále odpůrce - ten, kdo porušuje právo na péči o dítě druhého rodiče
- dítě.

¹⁴⁷ Tamtéž s. 52.

¹⁴⁸ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Rozvoj partnerství v oblasti mezinárodní spolupráce na Úřadě pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online]. [cit. 5. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.umpodprojekt.cz/mezinarodni-rodicovske-unosy-deti/mezinarodni-rodicovske-unosy-deti-jineodborna-verejnost/>

¹⁴⁹ Tamtéž

¹⁵⁰ *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních* [online]. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna [cit. 13. listopadu 2015]. Dostupné z <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

¹⁵¹ srov. § 479 z.č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

¹⁵² JANOČKOVÁ, Michaela. Postavení ústředního orgánu dle Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. *Právní fórum*, 2009, roč. 6, č. 8, s. 338.

Dítě je v řízení zastoupeno kolizním opatrovníkem, kterým je zpravidla jmenován orgán sociálně-právní ochrany dětí.¹⁵³ Tímto orgánem bývá někdy jmenován i Úřad. Rozhodnutí má být vydáno ve lhůtě 6 týdnů ode dne podání návrhu v souladu s ustanoveními HÚ a Nařízení Brusel IIbis. První jednání musí být nařízeno do tří týdnů od podání návrhu.¹⁵⁴ Řízení o navrácení není běžným opatrovníckým řízením, jelikož soud neposuzuje, kdo má lepší předpoklady pro výchovu dítěte, ale měl by zkoumat, zda jsou naplněny podmínky HÚ pro navrácení dítěte do země jeho obvyklého bydliště, tedy zda došlo k protiprávnímu přemístění nebo zadržení dítěte, jestli uplynulo období kratší jednoho roku¹⁵⁵ a zda měl navrhovatel právo péče o dítě přiznané právním řádem státu obvyklého bydliště dítěte před jeho přemístěním.¹⁵⁶ Soud činí během řízení, i bez návrhu, vhodná opatření k zajištění podmínek pro navrácení dítěte (např. činí opatření k zabránění narušení osobních vazeb mezi dítětem a navrhovatelem) a taktéž může na návrh navrhovatele prozatímně upravit styk s dítětem.¹⁵⁷ Ve věci samé soud rozhoduje rozsudkem, kterým návrhu buď vyhoví, nebo jej zamítne. Pokud bylo rozsudkem návrhu vyhověno, je rozsudek předběžně vykonatelný.¹⁵⁸ Proti rozhodnutí Městského soudu v Brně lze podat odvolání ke Krajskému soudu v Brně, který o něm do 30 dnů rozhodne.¹⁵⁹ Podle čl. 26 HÚ a § 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, nepodléhá řízení o navrácení dítěte soudnímu poplatku a žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů řízení.

Pro zajímavost bylo v roce 2008 celosvětově vyhověno 46 % návrhům, zamítnuto bylo 15 % návrhů, zpět bylo vzato 18 % návrhů a v 19 % byla mezi rodiči uzavřena dohoda.¹⁶⁰

¹⁵³ viz § 482 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

¹⁵⁴ srov. § 487 odst. 1 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

¹⁵⁵ srov. čl. 12 Haagské úmluvy

¹⁵⁶ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Rozvoj partnerství v oblasti mezinárodní spolupráce na Úřadě pro mezinárodně právní ochranu dětí* [online]. [cit. 5. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.umpodprojekt.cz/mezinarodni-rodicovske-unosy-deti/mezinarodni-rodicovske-unosy-deti-jineodborna-verejnost/>

¹⁵⁷ podrobněji viz § 486 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

¹⁵⁸ § 483 ve spojení s § 484 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

¹⁵⁹ viz § 490 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

¹⁶⁰ *A statistical analysis of applications made in 2008 under the Hague convention of 25 October 1980 on the civil aspects of international child abduction. Part I – Global report* [online]. Hague conference on Private international law [cit. 13. 11. 2015]. Dostupné na <<http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd08ae.pdf>>.

6 Možnosti mimosoudních řešení sporů týkající se mezinárodních únosů dětí

Mediaci můžeme definovat jako možnost mimosoudního řešení složité situace za pomoci prostředníka tzv. mediátora.¹⁶¹ Mediace je cesta hledání řešení sporu pod vedením nezávislého odborníka.¹⁶² Jedná se o neformální proces, který má svá pravidla a za jeho řízení odpovídá školený profesionál (mediátor) zodpovědný za její průběh a efektivní komunikaci stran.¹⁶³ Slovo „mediátor“ pochází z latinského *mediare* = *býti uprostřed* a má představovat mezičlánek mezi stranami sporu. Mediátor stranám nediktuje řešení, neposkytuje právní rady a ani o problémech nerozhoduje. Mediátor je nestrannou a nezávislou osobou, je vázán mlčenlivostí o všem, co se v průběhu mediace dozví.

Cílem mediace je umožnit všem osobám alternativní řešení jejich konfliktů prostřednictvím rychlého a kultivovaného řešení mimosoudní cestou.¹⁶⁴ Taktéž najít nové varianty, východiska nebo řešení, které si účastníci navrhnou sami. Mediace je vhodná v případech, kdy s ní obě strany souhlasí, samotný spor dává prostor pro hledání dohod, tak aby vyhovovaly oběma stranám, a tyto strany jsou spolu schopny komunikovat, alespoň na minimální úrovni.

Mezi výhody mediace patří dobrovolnost, jelikož strany mediace se dobrovolně snaží svůj problém vyřešit, kdežto u soudu na vyřešení sporu má zájem strana žalující.¹⁶⁵ Mediace může kterákoliv ze stran kdykoliv ukončit. Finanční náročnost je další výhodou, neboť mediátor je placen stranami sporu hodinou sazbou a často je levnější variantou než samotný soudní poplatek. Bez sporu další výhodou mediace je rychlost, neboť mediace trvá nejvýše tři měsíce a k řešení často dochází po 1-2 sezeních, zatímco soudní řízení může trvat měsíce až roky.¹⁶⁶ Jakým způsobem budou strany jednat a komunikovat, záleží pouze na jejich dohodě, mediace není vázána žádnými složitými procesními pravidly a je procesem neformálním (mediace může probíhat např. přes skype). Dle statistik se úspěšnost mediačních řízení pohybuje v rozmezí 70 až 80 % řešených případů a i v případech, ve kterých nebyla uzavřena

¹⁶¹ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Mediace* [online]. [cit. 17. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/mediace/>

¹⁶² Mediace: O mediaci. *Law4U* [online]. [cit. 17. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.law4u.cz/cz/sluzby/mediace/o-mediaci/>

¹⁶³ Tamtéž

¹⁶⁴ HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, s. 114.

¹⁶⁵ Mediace: O mediaci. *Law4U* [online]. [cit. 17. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.law4u.cz/cz/sluzby/mediace/o-mediaci/>

¹⁶⁶ Tamtéž

mediační dohoda, si strany alespoň ujasní co je mezi nimi sporné a mohou snadněji řešit svůj případ před soudem či rozhodcem.¹⁶⁷ Co považují za největší přínos mediace je to, že jsou strany „pány sporu“, neboť právě strany mají kontrolu nad jeho výsledkem. Nestojí nad nimi soudce, rozhodce a ani mediátor, ale strany se samy snaží najít cestu, způsob a možnosti řešení své situace.

Mediace není vhodná, pokud si účastníci myslí, že jejich spor musí skončit vítězstvím jednoho a prohrou druhého, pokud jedna ze stran používá proti druhé straně hrozeb nebo fyzického násilí, pokud jedna ze stran není ochotná poskytnout všechny relevantní informace, pokud se jedná o konflikt týkající se základních lidských práv, pokud účastníci užívají alkohol a jiné omamné látky, jedná se účastníky s patologickým¹⁶⁸ a agresivním jednáním nebo o účastníky natolik pasivní k řešení sporu, že jsou dokonce ochotni vzdát se svých práv.¹⁶⁹

6.1. Mediace dle Haagské úmluvy o mezinárodních únosech dětí

Haagská úmluva v čl. 7 odst. c) pojednává o tom, že ústřední orgány mezi sebou mají spolupracovat a podporovat spolupráci mezi příslušnými orgány k zajištění bezodkladného návratu dítěte anebo pomocí prostředníka učiní všechna potřebná opatření, aby zajistily dobrovolné navrácení dítěte nebo usnadnily smírné řešení. Toto ustanovení je v článku 10 do jisté míry zopakováno, neboť má ústřední orgán státu, ve kterém se dítě nachází zařídit, aby byla učiněna všechna potřebná opatření k dosažení dobrovolného navrácení.

Mediace je v mezinárodních rodinných sporech složitější než vnitrostátní rodinná mediace a existují mezi nimi rozdíly. Vyžaduje mnohem hlubší odbornou přípravu mediátorů a ztěžuje ji vzájemné působení dvou různých právních řádů, kultur a jazyků.¹⁷⁰ Právě v případech mezinárodních únosů dětí hraje velkou roli napětí mezi stranami a z toho vyplývající potřeba co nejrychlejšího vyřešení sporu jak ze strany „rodiče opuštěného“, který má strach, že své dítě už neuvidí i ze strany „rodiče únosce“, který si až po tom co se únosu dopustil, uvědomil možné důsledky v podobě soudního řízení.¹⁷¹ Právě čas a rychlost hrají

¹⁶⁷Mediace: O mediaci. *Law4U* [online]. [cit. 17. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.law4u.cz/cz/sluzby/mediace/o-mediaci/>

¹⁶⁸ osoby, jejichž projev nebo druh chování není v souladu s morálními, sociálními a právními normami a tento projev nebo chování je ve společnosti považováno za nemorální, špatné, nebezpečné či provokující

¹⁶⁹ *Důvodová zpráva k zákonu č. 202/2012Sb., zákon o mediaci* [online]. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna [cit. 18. listopadu 2015]. Dostupné z <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.qw?O=6&CT=426&CT1=0>>.

¹⁷⁰ *Mediace: Pokyny pro správnou praxi na základě Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí*. Belgie: Stálý výbor Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, 2012, s. 26.

¹⁷¹ Tamtéž

rozhodující roli jak v řízení o navrácení dítěte, tak při mediaci. Mediace by měla ve věcech mezinárodních únosů probíhat rychle, neměla by vést k průtahům v řízení o navrácení dítěte, strany by měly být o mediaci informovány co nejdříve, v každém případě by měla být posouzena vhodnost mediace a pokud se ukáže, že je mediace vhodná, mělo být bezodkladně zajištěno naplánování mediačního sezení a taktéž by se mělo zvážit zahájení řízení o navrácení před zahájením mediace.¹⁷² Mediace v případech mezinárodních únosů dětí by měla být uskutečněna co nejrychleji, bez ohledu na fázi v jaké je zahájena. Mediace může být prostředkem zdržovací taktiky jednoho z rodičů, zejména „rodiče únosce“, i když by měla být snaha o smírné řešení mezinárodního únosu v zájmu obou rodičů. Mediace by měla být, proto navržena již ve fázi kdy ústřední orgány vyřizují návrhy na navrácení dítěte a obvykle se pokouší o zajištění dobrovolného navrácení, jakmile zjistí místo pobytu dítěte.¹⁷³ Právě v této fázi by mělo dojít k onomu bezodkladnému zajištění mediačního sezení, což vyžaduje velkou flexibilitu mediatóřů. V některých státech¹⁷⁴ jsou nabízeny mediační služby právě pro případy mezinárodních únosů dětí.¹⁷⁵ Jedná se o dvě až tři mediační sezení v průběhu minimálně dvou po sobě jdoucích dní, kdy každé sezení trvá až tři hodiny.¹⁷⁶

V některých státech¹⁷⁷ je mediace ve věcech mezinárodních únosů dětí začleněna do časového rozvrhu soudního řízení a není nutné řízení o navrácení přerušovat. V jiných státech¹⁷⁸ je řízení o navrácení dítěte kvůli mediaci přerušeno. Haagská úmluva výslovně neodpovídá na otázku kdy a za jakých okolností řízení o mediaci zahájit. Záleží na vnitrostátní úpravě řízení o navrácení dítěte dle HÚ a na okolnostech konkrétního případu.¹⁷⁹ Mediaci ve věcech mezinárodních únosů dětí by měli vést zkušení mediátoři, kteří absolvovali zvláštní odbornou přípravu v oblasti týkající se mezinárodních únosů dětí.¹⁸⁰ Státy by měly

¹⁷² Tamtéž

¹⁷³ *Mediace: Pokyny pro správnou praxi na základě Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí*. 1. Belgie: Stálý výbor Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, 2012, s. 27.

¹⁷⁴ Např. ve Spojeném království (Anglie a Wales) nabízí specializované mediační služby ve věcech mezinárodních únosů dětí po dobu více než 10 let nevládní organizace Reunite International Child Abduction Centre (dále jen „Reunite“), viz internetové stránky Reunite na adrese < www.reunite.org >

¹⁷⁵ *Mediace: Pokyny pro správnou praxi na základě Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí*. 1. Belgie: Stálý výbor Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, 2012, s. 27.

¹⁷⁶ Tamtéž

¹⁷⁷ Např. Německo, Francie Nizozemsko

¹⁷⁸ Např. Spojené království

¹⁷⁹ *Mediace: Pokyny pro správnou praxi na základě Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí*. 1. Belgie: Stálý výbor Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, 2012, s. 28.

¹⁸⁰ Např. vzdělávací program v rámci projektu TIM (Training in international family mediation – odborná příprava na mezinárodní rodinnou mediaci), spolufinancovaný EU, jehož cílem je vytvořit v Evropě síť mediátorů pro mezinárodní rodinnou mediaci, viz internetové stránky sítě < <http://www.crossbordermediator.eu>

podporovat a zabezpečovat vytváření vzdělávacích programů pro přeshraniční rodinnou mediaci a mediaci ve věcech mezinárodních únosů dětí.¹⁸¹ Přístup k mediaci jako prostředku smírného řešení sporu, by neměl být omezen jen na fázi před zahájením soudního řízení o navrácení, ale možnost využít mediaci by měla být dána po celou dobu soudního řízení. Mediace jako preventivní prostředek může únosu zabránit a v případě, že již k protiprávnímu přemístění došlo, zmírnit jeho následky.¹⁸²

Pokud mezi rodiči dojde k uzavření dohody, je vhodné, aby byla schválena soudem nebo jiným příslušným orgánem státu a posouzena z pohledu nejlepšího zájmu dítěte.¹⁸³ Ovšem mediační dohoda je často rozsáhlejší a soud do rozsudku nemusí zahrnout všechny body dohody, zejména ty které nejsou vykonatelné. Je tedy možné, že se rodiče budou řídit jak mediační dohodou, která upravuje jejich situaci podrobněji, tak soudním rozhodnutím.

Mediace v oblasti mezinárodních únosů podle Haagské úmluvy může být užitečná z několika důvodů:

1. Může usnadnit dobrovolné navrácení dítěte nebo může pomoci k dosažení jiného dohodnutého výsledku mezi „opuštěným rodičem“ a „rodičem únoscem“.
2. Pokud „opuštěný rodič“ souhlasí s přemístěním dítěte za podmínky, že mu bude zajištěno právo kontaktu s dítětem, zamezí tímto způsobem navrácení dítěte do státu obvyklého bydliště.
3. Na základě rozhodnutí o navrácení dítěte může mediace mezi rodiči pomoci k usnadnění rychlého a bezpečného návratu dítěte.
4. Může sloužit k usnadnění kontaktů mezi „opuštěným rodičem“ a dítětem během řízení o navrácení podle HÚ.
5. Může dokonce pomoci zamezit únosům, zejména v situaci kdy se vztah rodičů dítěte rozpadl a jeden z rodičů teprve zvažuje odchod ze země společně s dítětem (např. hledáním alternativ přemístění a dohodnutého řešení).¹⁸⁴

6.1.2. Úloha ústředního orgánu při mediaci

Právě ústřední orgány smluvních států HU by měly být kontaktní místem pro poskytnutí informací o mediační službě a o dalších navazujících informacích (např.

¹⁸¹ Tamtéž s. 36.

¹⁸² *Mediace: Pokyny pro správnou praxi na základě Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí*. 1. Belgie: Stálý výbor Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, 2012, s. 39.

¹⁸³ JANOČKOVÁ, Michaela. Postavení ústředního orgánu dle Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. *Právní fórum*. 2009, č. 8, s. 338.

¹⁸⁴ Tamtéž s. 20

o nákladech mediace) a usnadnit tak rodičům přístup k mediaci. V případě mezinárodního únosu by měl ústřední orgán v dožádaném státě za předpokladu, že se na něj obrátí „opuštěný rodič“ buď sám anebo prostřednictvím ústředního orgánu v dožadujícím státě, poskytnout tomuto „opuštěnému rodiči“ informace o mediaci, které jsou dostupné na území tohoto ústředního orgánu.¹⁸⁵ Ústřední orgán může zároveň s vyzváním „rodiče únosce“ k dobrovolnému navrácení, tohoto rodiče informovat o možnosti mediace za předpokladu, že nebude porušena povinnost ústředního orgánu vyřizovat urychleně návrhy na navrácení dítěte.

6.2. Mediace dle českého práva

V souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ ES ze dne 21. 5. 2009 byl v ČR přijat v zákon č. 202/2012 Sb., zákon o mediaci, který podrobně upravuje podmínky a průběh mediace v ČR. Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. září 2012. V trestně-právní rovině je mediace upravena v zákoně č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě. Ustanovení § 2 písm. a) zákona o mediaci popisuje mediaci jako *„postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více zapsaných mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením vzájemně přijatelné mediační dohody.“* Podle § 2 písm. b) se rodinnou mediací rozumí *„mediace, která se zaměřuje na řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů.“*

V dubnu 2013 zveřejnilo Ministerstvo spravedlnosti ČR seznam mediátorů působících v ČR. Jedná se o veřejně dostupný seznam¹⁸⁶, do kterého může široká veřejnost kdykoliv nahlédnout. Mediace, v těch lepších případech, končí uzavřením mediační dohody, jejímž předmětem je dle § 7 zákona o mediaci, ujednání stran o konfliktu a způsobu úpravy práv a povinností, které byly mezi stranami sporné. Mediační dohoda má čistě soukromoprávní charakter, což znamená, že není přímo vykonatelná, pokud není sepsána formou notářského zápisu nebo schválena soudem.¹⁸⁷ Ke schválení soudem může dojít jak v rámci smírního řízení dle § 67 odst. 2 občanského soudního řádu, tzv. prétorský smír, tak podle § 99 občanského soudního řádu, tzv. soudní smír. Ne všechny mediační dohody jsou způsobilé ke schválení soudem. Prétorským ani soudním smírem nelze schválit mediační dohodu týkající

¹⁸⁵ *Mediace: Pokyny pro správnou praxi na základě Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.* 1. Belgie: Stálý výbor Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, 2012, s. 52-57.

¹⁸⁶ dostupný na www.mediatori.justice.cz

¹⁸⁷ HÁJKOVÁ, Šárka. *Mediace v kontextu občanského soudního řízení* [online]. 2. srpna 2013 [cit. 19. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/mediace-v-kontextu-obcanskeho-soudniho-řízení?browser=full>

se věcí statusových (např. rozvod manželství), dále věcí, které je možno zahájit i bez návrhu (např. v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé), a dále věcí, kde hmotné právo vylučuje úpravu poměrů prostřednictvím jejich dispozitivních právních úkonů.¹⁸⁸ Soud tedy v rámci třicetidenní lhůty, stanovené v zákoně o mediaci, rozhodne o tom, zda mediační dohoda splňuje podmínky pro schválení či návrh na schválení zamítne.

6.2.1. Rodinná mediace

Rodinou mediaci bychom mohli definovat jako alternativní řešení konfliktů, které vznikají v rámci širší nebo užší rodiny a které mohou být řešeny prostřednictvím třetí osoby neboli mediátora.¹⁸⁹ Rodinné spory jsou velmi citlivé, neboť se týkají vztahů mezi osobami blízkými, které k sobě mají citový vztah. Velkou roli v těchto případech hrají emoce, které mnohdy převládají nad racionálním uvažováním. Rodinná mediace je specifický druh mimosoudního řešení sporů mezi členy rodiny spočívající v jejich soukromé a důvěrné povaze.¹⁹⁰ Od října 2008 je mediace využívána v rodinné oblasti, občanský soudní řád umožňuje opatrovnickým soudům (v rozvodových kauzách, kde jsou děti) přerušit soudní jednání na dobu 3 měsíců a zajistit účastníkům mediaci nebo rodinnou terapii.¹⁹¹ Mezi nejčastější problémy mezi členy rodiny patří:

- spory o děti - o výchovu dítěte, úpravu styku, výživné, výběr školy, zájmových kroužků aj.
- spory majetkové - dědické spory, vypořádání společného jmění manželů, výživné mezi rozvedenými manžely, příspěvek na domácnost, o věcná břemena a vlastnická práva
- spory vztahové - spory související s rozvodem manželství, partnerským rozchodem, mezigenerační spory v rodině, spory o rozhodování v domácnosti.¹⁹²

V současné době je v ČR rodinná mediace využívána zejména v souvislosti s rozvodem nebo rozchodem rodičů a řešením situace komu bude dítěte svěřeno do výchovy.

¹⁸⁸ Tamtéž

¹⁸⁹ HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, s. 108.

¹⁹⁰ Tamtéž s. 88.

¹⁹¹ Asociace mediátorů České republiky: Co je mediace. [online]. [cit. 19. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.amcr.cz/co-je-to-mediace/>

¹⁹² KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodinná mediace* [online]. 6. srpna 2013 [cit. 19. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/rodinna-mediace>

Může se jednat o situaci, kdy rodiče o rozvodu (rozchodu) teprve uvažují, rozvodovým řízením procházejí anebo už rozvodem (rozchodem) prošli a snaží se vyřešit svou následnou rodičovskou situaci.¹⁹³ Až 30 % otců souhlasí se svěřením dítěte do péče matky bez nutnosti dalšího vyjednávání, dalších 30 % rodičů je schopno se o úpravě poměrů k nezletilým dětem dohodnout a zbývající část rodičů jsou právě potencionální adepti na rodinnou mediaci.¹⁹⁴ Z těchto zbývajících 40 % se dá u poloviny uvažovat o tom, že mediace bude užitečná a úspěšná a zbylých 20 % se týká patologických jedinců, s nimiž je komunikace a možnost dosažení úspěchu velmi problematická.¹⁹⁵ Přijetím zákona o mediaci došlo k přijetí ustanovení § 100 odst. 2 o.s.ř., a předseda senátu může účastníkům řízení nařídit první setkání s mediátorem v rozsahu 3 hodin a přerušit řízení, nejdéle na dobu 3 měsíců.

Převaha citů, emocí a dokonce nenávisti odlišují rodinnou mediaci od ostatních vztahů ve společnosti. Strany rodinné mediace jsou osoby, které k sobě měly citový vztah, mají společné zájmy, přátele a hlavně děti. Cílem rodinné mediace je pomoci rodičům nalézt řešení jak bude jejich budoucí život a život dětí vypadat, stabilizovat poměry uvnitř rodiny a ochránit děti před možnými negativními důsledky rozpadu rodiny.

6.3. Mediace na Úřadě

Úřad nabízí a poskytuje mediaci v rámci výkonu sociálně-právní ochrany dětí, nikoliv podle zákona o mediaci. Úřad nabízí mediaci v rodinných sporech s příhraničním prvkem, tedy pokud se jeden z rodičů nachází v jiném státě než jeho dítě.

Úřad nabízí bezplatnou mediaci ve všech fázích probíhajícího sporu již od roku 2009. Mediační setkání mohou být dokonce vedena v některých cizích jazycích a v případě velké vzdálenosti taktéž online.¹⁹⁶ Protože je primárním cílem Úřadu sledovat zájmy a potřeby dětí nabízí mediaci pouze v případech, které se ho týkají, což bývají nejčastěji kauzy mezinárodních únosů dětí. Úřad disponuje vlastním týmem 14 mediátorů a 3 psychologů, kteří absolvovali základní mediační výcvik v ČR a nadstavbový výcvik v zahraničí zaměřený

¹⁹³ Rodinná mediace: Cesta k řešení sporů mezi rozvádějícími se rodiči. *Šance dětem* [online]. 3. ledna 2014 [cit. 19. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-partnerskem-vztahu/rodinna-mediace-cesta-k-reseni-sporu-mezi-rozvadecimi-se-rodici.shtml>

¹⁹⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodinná mediace* [online]. 6. srpna 2013 [cit. 19. listopadu 2013]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/rodinna-mediace>

¹⁹⁵ Tamtéž

¹⁹⁶ *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: Mediace* [online]. [cit. 17. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/mediace/>

na mediaci příhraničních rodinných kauz.¹⁹⁷ Pro každý jednotlivý případ jsou k dispozici dva mediátoři (muž a žena), přičemž tato dvojice je sestavena s přihlédnutím ke specifikám daného případu a jazykové výbavě. K dispozici pro konzultaci během mediace je taktéž právník orientovaný na právo dané země.¹⁹⁸ Na Úřadě je využíván tzv. transformativní model mediace, v rámci kterého mediátor pomáhá stranám nedirektivně definovat, pochopit a řešit spor.¹⁹⁹ Mediace je tedy plně v rukou rodičů (stran mediace) a mediátor pouze usnadňuje jejich vzájemnou komunikaci. Mediace na Úřadě má větší význam v případě únosu dítěte do ČR, jelikož zde probíhá řízení o navrácení dítěte.

6.3.1. Konkrétní mediální kauza na Úřadě

Úřad obdržel od Městského soudu v Brně oznámení o zahájení řízení o navrácení nezletilého dítěte do Portugalska zároveň s žádostí o prošetření poměrů. Navrhovatelem je otec nezletilého, portugalský státní občan, matkou nezletilého je česká státní občanka, která měla dle tvrzení otce dítě protiprávně přemístit z Portugalska do ČR. Rodiče nezletilého jsou manželé a žili spolu se synem 10 let v Portugalsku. Matka se rozhodla, že odjede na týdenní návštěvu do ČR bez vědomí a souhlasu otce a zpátky už se nevrátila. Úřad zaslal Okresnímu soudu v G v ČR, kde probíhá řízení o vydání předběžného opatření podaného otcem, oznámení v souladu s čl. 16 Haagské úmluvy. Taktéž toto oznámení zaslal Městskému úřadu ve městě dle místa, kde se matka v ČR zdržuje, a požádal o spolupráci, a to o zjištění, zda se matka zdržuje na adrese uvedené otcem v ČR, zjištění zda je dítě v kontaktu s otcem, o zjištění za jakých okolností je matka ochotna se dobrovolně s dítětem vrátit do Portugalska a o prošetření poměrů dítěte. Taktéž Úřad kontaktoval matku, a to jako orgán sociálně-právní ochrany dětí, který je v ČR pověřen zabývat se případy dětí, jež odcestovaly do země, kde dosud žily bez souhlasu druhého z rodičů. Úřad v dopise matku poučil, že bez souhlasu druhého rodiče nemůže s dítětem odcestovat, že se takové jednání považuje za protiprávní přemístění a „opuštěný rodič“ může zahájit řízení o navrácení dítěte do státu místa jeho obvyklého bydliště. Úřad matku požádal o vyjádření se k celé záležitosti a doporučil matce pokusit o dohodu s otcem a společné hledání smírného řešení. V případě oboustranného zájmu rodičů nabídl Úřad matce mediaci prostřednictvím mediátora působícího na Úřadě. Úřad matce objasnil smysl mediace, tedy že se jedná o mimosoudní řešení složité situace za pomoci

¹⁹⁷ Tamtéž

¹⁹⁸ Tamtéž

¹⁹⁹ HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, s. 339.

prostředníka, dále že se jedná o neformální, ale přesně strukturovaný proces. Úřad popsal funkci mediátora, jako školeného profesionála, který je zodpovědný za řízení procesu a jeho efektivní průběh a na rozdíl od soudce neřeší, nehodnotí a nenavrhuje žádná řešení. Dále, že je připraven naslouchat oběma účastníkům, pracovat s jejich emocemi a zohlednit jejich životní situaci. Mediátor dává pozor, aby řešení byla reálná a uskutečnitelná, aby vycházela z možností a potřeb zúčastněných stran. Dále Úřad vysvětlil, že cíl mediace je najít nová řešení a pohledy na danou situaci a že se mediace soustředí na budoucnost. Informoval matku také o tom, že řešení navrhnou účastníci sami a že dosaženou shodu je možné nechat schválit soudem. Dále uvedl, že se někdy daná situace vyřeší během jednoho mediačního sezení a v některých situacích je třeba více sezení. Shrnul, že mediace je vhodná pouze za předpokladu, že s ní souhlasí obě strany, je dán prostor pro hledání dohod (tzn., že existuje jedno či více možností řešení), a v neposlední řadě, že jsou strany schopny spolu alespoň na minimální úrovni komunikovat. Stanovil matce konkrétní datum, do kdy se může vyjádřit (tato lhůta se pohybovala v rozmezí 14 dnů). Úřad rovněž kontaktoval právního zástupce otce dítěte a nabídl mu možnost mediace a dal mu čas k vyjádření jako matce. Oba rodiče souhlasili s mediací a Úřad proto navrhl několik termínů v rozmezí jednoho měsíce s tím, že délka mediace by byla 3 hodiny. Otec navrhnul, aby byla mediace vedena přes skype zároveň s přítomným tlumočnickem, který by zajišťoval překlad pro otce. Úřad právnímu zástupci otce sdělil, že je toto možné, ale že to celý proces mediace značně zpomalí a efektivnost celého mediačního procesu by se mohla snížit. Úřad proto nabídl, že by se mediace mohla odehrát těsně před termínem jednání o navrácení, kterého se otec hodlá osobně účastnit. Právní zástupce se s otcem dohodl a navrhli 3 termíny, kdy bude otec v ČR. Strany se dohodly na konkrétním termínu, s tím, že matka několikrát emailem Úřadu sdělila, že se s dítětem zpátky do Portugalska nevrátí. V mezidobí zaslal městský úřad Úřadu zprávu o poměrech matky a dítěte v ČR spolu s vyjádřením ze školského zařízení, které dítě v ČR navštěvuje. Došlo k prvnímu mediačnímu sezení, ale rodiče se nedokázali dohodnout. Matka se odmítla vrátit zpátky do Portugalska, otec matce nabídl v Portugalsku vlastní byt, matka zase navrhla neomezený styk s dítětem na území ČR, přesto se ale nedokázali dohodnout.

O pár dní později proběhlo jednání ve věci navrácení nezletilého dítěte před Městským soudem v Brně a rodiče během něj dospěli k dohodě a soud schválil smír a dítě bylo navraceno do místa obvyklého bydliště, tedy do Portugalska. Dovoluji si tvrdit, že svou roli zde sehrálo mediační sezení na Úřadě, které se odehrálo pár dní před jednáním u Městského soudu v Brně, a i když k uzavření mediační dohody na Úřadě nedošlo, jistě mělo zásadní vliv na smírném řešení sporu.

Domnívám se, že mediační sezení na Úřadě splnilo v tomto případě svůj účel. Neboť je podstatou mediace uzavření mediační dohody? Jsem přesvědčena, že ne. Úspěchem je to, že se rodiče mediace zúčastnili, a že se pokusili svůj problém řešit ve snaze dojít ke kompromisnímu řešení formou dohody akceptovatelné pro obě strany a zamezit zdlouhavým soudním řízením. I když k dohodě nedošlo při mediačním jednání na Úřadě, dohodli se rodiče později před soudem, a to je podle mého názoru podstatou a smyslem mediace.

Závěr

Diplomová práce se zabývala úlohou Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí při mezinárodních únosech dětí. Mezinárodní únosy dětí jsou citlivým a bolestivým tématem jak pro rodiče a jejich blízké, tak hlavně pro dítě, které se stává určitým nástrojem k řešení vztahů mezi rodiči. Dítěti je odpíráno právo žít s oběma rodiči a dochází tak k porušování jeho lidských práv. Rodič, který se rozhodne opustit partnera/manžela a odejít i s dítětem do jiné země, může jednat ve strachu, úzkosti, někdy i nenávisti a zášti vůči partnerovi a nedomýšlí následky a závažnost svého jednání. Informovanost rodiče a veřejnosti o právních aspektech mezinárodních únosů a právních následcích by měla rodiče od takového jednání odradit anebo jej alespoň přimět přemýšlet a posoudit situaci ještě předtím než se rozhodne s dítětem odejít. Právě proto je k dispozici Úřad, na který se mohou obracet ti, kteří se cítí být mezinárodním únosem poškozeni, ohroženi nebo se jej dopustili.²⁰⁰ Úřad vykonává i preventivní činnost, jejímž předmětem je zabránění mezinárodnímu únosu dítěte, například tím že poskytuje informace a rady v případech kdy nebezpečí únosu teprve hrozí. V případě, kdy k únosu již došlo, pomáhá rodičům s žádostí na navrácení dítěte a se shromažďováním potřebných dokumentů. Dále spolupracuje a komunikuje s ostatními zahraničními ústředními orgány a to za účelem bezodkladného návratu dítěte. Právě Úřad a ústřední orgány jiných států slouží k usnadnění spolupráce v oblasti mezinárodních únosů dětí a jsou jakýmsi pojítkem mezi jednotlivými státy a jejich právními úpravami, nejen co se mezinárodních únosů týče.

Stěžejní část diplomové práce je věnována konkrétním úkolům, které Úřad činí jako ústřední orgán dle Haagské úmluvy a Nařízení Brusel IIbis, ale také jako orgán sociálně-právní ochrany dětí. Podrobně jsou popsány konkrétní případy z praxe, které prakticky ukazují postupy a nástroje Úřadu v případech mezinárodního únosu dítěte do ČR, i únosu do zahraničí, tak aby byl naplněn cíl práce. Role Úřadu jako přijímacího orgánu a orgánu dožadujícího se podle mého názoru v mnohém překrývá, což lze vidět i na uvedených praktických případech. Konkrétně v poskytování právních konzultací oběma rodičům, snahou o smírné řešení situace a zjišťování informací o pobytu dítěte nebo rodinných poměrech, a to buď ve spolupráci se zahraničním ústředním orgánem anebo prostřednictvím příslušných orgánů v ČR.

Úřad aktivně spolupracuje hlavně s orgány sociálně-právní ochrany dětí, Policií ČR a neziskovými organizacemi, což je velmi dobře. Ohledně spolupráce se zahraničními

²⁰⁰ JANOČKOVÁ, Michaela. Postavení ústředního orgánu dle Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. *Právní fórum*, 2009, č. 8, s. 335.

ústředními orgány záleží na konkrétní zemi a právní úpravě, proto jsem v kapitole 4.2. vytvořila tři kategorie států a snažila se tak spolupráci s těmito státy přiblížit. Úřad ale komunikuje se všemi ústředními, které se na něj obrátí, dokonce i s těmi, které nejsou signatáři Haagské úmluvy. Úřad spolupracuje i s Ministerstvem spravedlnosti ČR a myslím, že vzhledem k oblastem, kterým se věnuje k němu má blíž než MPSV a proto by bylo vhodné do budoucna uvažovat o jeho začlenění zpět pod ministerstvo spravedlnosti, tak jak tomu bylo do roku 2000.

Dále považuji za vhodné zmínit, že Úřad má kvalitní a přehledné webové stránky, které podrobně popisují činnost Úřadu, a i tímto způsobem pomáhá rodičům i veřejnosti se lépe v oblasti mezinárodních únosů dětí zorientovat. Internetové stránky Úřadu obsahují odkazy na nejrůznější právní dokumenty a formuláře, které jsou volně ke stažení a také jsou zde zveřejňovány aktivity Úřadu. Za nedostatek, ale považuji to, že skoro po dvou letech nabytí účinnosti občanského zákoníku, v sekci „*glosář právních pojmů*“, ve kterém jsou uvedeny základní pojmy a termíny, Úřad stále odkazuje na ustanovení zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, který již jako takový neexistuje a nezohledňuje aktuální právní úpravu v ZZŘS a občanském zákoníku.

O aktivitě Úřadu svědčí i to, že nově zajišťuje přes ministerstvo spravedlnosti překlady listin potřebných k žádosti o navrácení, tak aby urychlil návratový proces, neboť prostřednictvím soudu trval překlad až několik týdnů. Úřad organizuje nejrůznější právní konference na téma mezinárodních únosů a vydal k této problematice několik propagačních materiálů. Má dobré výsledky v oblasti mediace, kterou aktivně nabízí. Pracovníci (mediátoři) se účastní proškolení, tak aby mohli co nejlépe rodiče dovést k řešení jejich situace.

Ovšem je třeba zmínit, že i nadále by mělo docházet ke zlepšování činnosti Úřadu. Zejména neustálým vzděláváním zaměstnanců Úřadu, kteří se podílejí na návratovém řízení. I soudci, znalci a pracovníci orgánů sociálně-právní ochrany dětí by se měli účastnit společných vzdělávacích akcí ohledně této problematiky. Dále by se měl Úřad v rámci předcházení mezinárodním únosům účastnit vnitrostátního legislativního procesu, například prostřednictvím konzultací se zákonodárci a upozorňovat tak na problematické body právní úpravy.

Hypotéza stanovená v úvodu práce byla tedy vyvrácena, neboť dle mého názoru, Úřad nečiní rozdíly v jednání v případě mezinárodního únosu dítě do ČR a mezinárodního únosu dítěte do zahraničí a postupuje v souladu s příslušnými právními dokumenty - Haagskou úmluvou a Nařízením Brusel IIbis. Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že Úřad se snaží efektivně využívat veškeré právní prostředky, které má k dispozici a jednat nestranně v zájmu

nezletilého dítěte. Cíl uvedený v úvodu diplomové práce považuji za splněný a jsem si vědoma toho, že tato diplomová práce nemůže pojmut celou škálu činností, které Úřad v případě mezinárodních únosů činí. Snažila jsem se tedy zaměřit na ty, z mého pohledu nejdůležitější činnosti a objasnit tak jeho roli v oblasti mezinárodních únosů dětí.

Přílohy

Příloha č. 1 Navrácení dítěte srovnání ustanovení dle Haagské úmluvy a Nařízení Brusel IIbis

Poznámka: Pravidla Nařízení (čl. 11 odst. 2 až 5) převažují nad příslušnými pravidly Haagské úmluvy.

	Příslušná pravidla Haagské úmluvy	Příslušná pravidla Nařízení
Povinnost nařídit navrácení dítěte	Článek 12: Soud členského státu, do kterého bylo dítě uneseno („soud“) zpravidla nařídí okamžité navrácení dítěte v případě, že od únosu uplynulo období kratší jednoho roku.	Čl. 11 odst. 2 až 5: Nařízení tuto zásadu potvrzuje a upevňuje.
Výjimka z této povinnosti	Čl. 13 odst. 1 písm. b): Soud není povinen nařídit navrácení dítěte, jestliže je vážné nebezpečí, že návrat by dítě vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace.	Čl. 11 odst. 4: Soud musí nařídit navrácení dítěte, i když by toto navrácení dítě ohrozilo, v případě, že se prokáže, že orgány členského státu původu zajistí ochranu dítěte po jeho navrácení.
Výslech dítěte	Čl. 13 odst. 2: Soud není povinen nařídit navrácení dítěte, pokud dítě nesouhlasí s návratem a pokud dosáhlo určitého věku nebo stupně vyspělosti.	Čl. 11 odst. 2: Soud zajistí, že dítě má možnost být vyslechnuto, pokud se to nejeví jako nevhodné vzhledem k jeho věku nebo stupni vyspělosti.
Výslech nositele práva péče o dítě, který neprovedl únos	(žádné ustanovení)	Čl. 11 odst. 5: Soud nemůže zamítnout žádost o navrácení dítěte, pokud osoba, která o navrácení dítěte požádala, nedostala příležitost být vyslechnuta.
Lhůta pro vyřízení žádostí o navrácení	Článek 11: Soud jedná v řízení o navrácení dítěte urychleně. Nerozhodne-li do šesti týdnů, může být požádán o sdělení důvodů odkladu.	Čl. 11 odst. 3: Soud využije nejrychlejší postupy, které vnitrostátní právo umožňuje. Soud vydá své rozhodnutí do šesti týdnů od podání žádosti s výjimkou případů, kdy to neumožňují mimořádné okolnosti.

Zdroj: Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II. Dostupná na: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_new_brussels_ii_cs.pdf, strana 43.

Příloha č. 2 Únosový formulář

ŽÁDOST O NAVRÁCENÍ / REQUEST FOR RETURN

Haagská Úmluva z 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí
Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction

DOŽADUJÍCÍ ORGÁN NEBO ŽADATEL DOŽÁDANÝ ORGÁN
REQUESTING CENTRAL AUTHORITY OR APPLICANT REQUESTED AUTHORITY

--	--

Týká se dítěte

Concerns the following child

které dosáhne 16. rok života dne
who will attend the age of 16 on

Poznámka: Sledující sloupce vyplnit co nejpodrobněji.

NOTE: The following particulars should be completed as far as possible

I. IDENTITA DÍTĚTE A JEHO RODIČŮ / IDENTITY OF THE CHILD AND ITS PARENTS

1. Dítě / Child

Příjmení a jméno / <i>Name and first names</i>		
Pohlaví / <i>Sex</i>	ženské / <i>female</i>	mužské / <i>male</i>
Datum a místo narození / <i>Date and place of birth</i>		
Státní příslušnost / <i>nationality</i>		
Obvyklé bydliště do únosu nebo zadržení / <i>Habitual residence before the removal or retention</i>		
Číslo cestovního pasu nebo osobního průkazu, v případě existence / <i>Number of Passport or identity Card No., if any</i>		
Popis dítěte, je-li možno fotografie (viz přílohy) / <i>Description and photo, if possible (see annexes)</i>		

2. Rodiče / *Parents*

2.1 Matka / *Mother*

Příjmení a jméno / <i>Name and first names</i>
Datum a místo narození / <i>Date and place of birth</i>
Státní příslušnost / <i>Nationality</i>
Povolání / <i>Occupation</i>
Obvyklé místo pobytu / <i>Habitual residence</i>
Číslo cestovního pasu nebo osobního průkazu, v případě existence / <i>Number of Passport or identity Card No., if any</i>

2.2 Otec / *Father*

Příjmení a jméno / <i>Name and first names</i>
Datum a místo narození / <i>Date and place of birth</i>
Státní příslušnost / <i>Nationality</i>
Povolání / <i>Occupation</i>
Obvyklé místo pobytu / <i>Habitual residence</i>
Číslo cestovního pasu nebo osobního průkazu, v případě existence / <i>Number of Passport or identity Card No., if any</i>

2.3 Datum a místo uzavření manželství / *Date and place of marriage*

--

II. DOŽADUJÍCÍ OSOBA NEBO ÚŘAD / REQUESTING INDIVIDUAL OR INSTITUTION

1. (která nebo který skutečně vykonával (a) právo péče o dítě do přemístění nebo zadržení) / (who actually exercised custody before the removal or retention)

Příjmení a jméno / Name and first names
Státní příslušnost žadatele (v případě fyzické osoby) / Nationality of applicant (in the case of individual)
Povolání žadatele (ve případě fyzické osoby) / Occupation of applicant (in the case of individual)
Adresa / Address
Číslo cestovního pasu nebo osobního průkazu, v případě existence / Number of Passport or identity Card No., if any
Poměr k dítěti / Relation to the child
Příjmení a adresa právního zástupce, existuje-li / Name and address of legal adviser, if any

III. MÍSTO, KDE SE DÍTĚ PRAVDĚPODOBNĚ NACHÁZÍ / PLACE WHERE THE CHILD IS THOUGHT TO BE

1. Údaje o osobě, která domněle unesla nebo zadržela dítě / Information concerning the persons alleged to have removed or retained the child

Příjmení a jméno / Name and first names
Datum a místo narození / Date and place of birth
Státní příslušnost / Nationality
Povolání / Occupation
Poslední známá adresa / Last known address
Číslo cestovního pasu nebo osobního průkazu, v případě existence / Number of Passport or identity Card No., if any
Popis osoby, je-li možno fotografie (viz přílohy) / Description and photo (see annexes)

2. Adresa dítěte / Address of the child

--

3. Jiné osoby, které by mohly uvést bližší údaje o místě pobytu dítěte / Other persons who might be able to supply additional information relating to the whereabouts of the child

--

IV. DOBA, MÍSTO, DATA A OKOLNOSTI PROTIPRÁVNÍHO PŘEMÍSTĚNÍ NEBO ZADRŽENÍ / TIME, PLACE, DATE AND CIRCUMSTANCES OF THE WRONGFUL REMOVAL OR RETENTION

V. SKUTKOVÉ NEBO PRÁVNÍ DŮVODY, KTERÉ ODŮVODŇUJÍ TUTO ŽÁDOST / FACTUAL OR LEGAL GROUNDS OF THE REQUEST

VI. PROBÍHAJÍCÍ SOUDNÍ ŘÍZENÍ / CIVIL PROCEEDINGS IN PROGRESS

VII. NAVRHOVANÝ ZPŮSOB NAVRÁCENÍ DÍTĚTE / THE PROPOSED WAY OF RETURN OF THE CHILD

a)

Příjmení a jméno / <i>Name and first names</i>
Datum a místo narození / <i>Date and place of birth</i>
Adresa / <i>Address</i>
Telefon / <i>Telephone</i>

b) Návrhy, jakým způsobem se má provést navrácení dítěte / *Proposed arrangement for return of the child*

--

VIII. JINÉ POZNÁMKY / OTHER REMARKS

--

IX. SEZNAM PŘILOŽENÝCH DOKLADŮ / LIST OF DOCUMENTS ATTACHED

--

Dne / *Date*:

Místo / *Place*

Podpis a/nebo razítko dožadujícího ústředního orgánu nebo žadatele / *Signature and/or stamp of the requesting Central Authority and applicant*

Literatura

1) Právní předpisy

Nařízení Rady (ES) 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinnostech.

Nařízení Rady (ES) 1206/2001 ze dne 28. května 2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech.

Nařízení Rady (ES) 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o přijetí Úmluvy o právech dítěte.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb., o přijetí Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 141/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

2) Monografie

HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, 512 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Dítě, rodina, stát*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 160 s.

HRUŠÁKOVÁ Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita: Doplněk, 2006, 398 s.

MÁLKOVÁ, Zuzana. *Řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí* [online], 75 s. Magisterská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2010. Vedoucí práce: Radovan Dávid. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/170153/pravf_m/.

NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, 471 s.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 304 s.

VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. 477 s.

VESELÁ, Radomíra, HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, 66 s.

3) Odborné články

BAYEROVÁ, Monika. Obecná charakteristika Úmluvy o právech dítěte. *Právo a rodina*. 2000, č. 5, s. 8-9.

DOSTÁLOVÁ, Soňa. Databáze judikatury mezinárodních únosů dětí INCADAT. *Právo a rodina*, 2008, roč. 10, č. 6, s. 1-3.

DOSTÁLOVÁ, Soňa. Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí – rozhodnutí Ústavního soudu ČR. *Právo a rodina*, 2008, č. 7, s. 5-7.

HÁJKOVÁ, Šárka. *Mediace v kontextu občanského soudního řízení*. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/mediace-v-kontextu-obcanskeho-soudniho-rizeni?browser=full>

JANOČKOVÁ, Michaela. Postavení ústředního orgánu dle Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. *Právní fórum*, 2009, č. 8, s. 335-340.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Mezinárodní konference „Když rodič unese vlastní dítě“. *Právo a rodina*, 2007, č. 12, s. 13-15.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodinná mediace*. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/rodinna-mediace>

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. K problematice občanskoprávních aspektů mezinárodních únos dětí. *Právní rozhledy*, 2000, č. 8, s. 335-337.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Řízení o navrácení dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí jako „nový“ institut civilního procesu. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. (ed). *Poceta Petru Hlavsovi: sborník příspěvků z konference, uspořádané dne 13.3.2009 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci u příležitosti 70. narozenin doc. JUDr. Petra Hlavsy, CSc.* Olomouc: Univerzita Palackého, Právnická fakulta: Iuridicum Olomoucense, 2009, s. 125-139.

LAGARDE, Paul. *Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention* [online]. Hague Conference on Private International Law. Dostupné z: <http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2943>.

NOVOTNÁ, Věra. Jak správně aplikovat Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí? *Právo a rodina*, 2007, č. 9, s. 1-7.

PTÁČEK, Lubomír. Styčný soudce ve věcech rodinného práva. *Právo a rodina*, 2008, č. 9, s. 1-3.

REYNOLDS, Megan J. It can be done: on Japan becoming a successful signatory to the Hague convention on the civil aspects of international child abduction. *George Washington International Law Review*, 2012, roč. 44, č. 2, s. 367 – 401.

4) Judikatura

Rozsudek Krajského soudu v Brně sp.zn. 20 Co 511/2005 ze dne 29. června 2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 30 Cdo 3425/2006 ze dne 27. února 2007

Nález Ústavního soudu ze dne 7.12.2000, sp.zn. III. ÚS 440/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. března 2008, sp. zn. 30 Cdo 5473/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. června 2007, sp. zn. 30 Cdo 474/2007

Rozhodnutí ve věci Sylvester proti Rakousku ze dne 24. dubna 2003. Stížnost 36812/97 a 40104/98, bod 63.

Rozhodnutí ve věci Nuutinen proti Finsku ze dne 27. června 2000. Stížnost 32842/96, bod 136.

Rozsudek ze dne 2. dubna 2009, *A*, C-523/07, body 37 – 39, 43 – 44.

Rozsudek ze dne 22. prosince 2010, *Barbara Mercredi proti Richardu Chaffovi*, C-497/10 PPU, body 56, 71.

Rozsudek ze dne 11. července 2008, *Ingo Rinau*, C-195/08 PPU, body 80 – 81.

5) Internetové zdroje:

A statistical analysis of applications made in 2008 under the Hague convention of 25 October 1980 on the civil aspects of international child abduction. Part I – Global report [online]. Hague conference on Private international law [cit. 13. listopadu 2015]. Dostupné z <<http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd08ae.pdf>>.

Asociace mediátorů České republiky: Co je mediace. [online]. [cit. 19. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.amcr.cz/co-je-to-mediace/>

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních [online]. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna [cit. 13. listopadu 2015]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

HÁJKOVÁ, Šárka. *Mediace v kontextu občanského soudního řízení* [online]. 2. srpna 2013 [cit. 19. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/mediace-v-kontextu-obcanskeho-soudniho-rizeni?browser=full>

JANOČKOVÁ, M., SEDLÁK, P. *Mezinárodní únosy dětí* [online]. In Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings. Brno: Masarykova univerzita, 2009 [citováno 26. října 2015]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/edicni/dny_prava_2009/files/prispevky/sblizovani/Janockova_Michaela_1222_.pdf.

Mediace: O mediaci. *Law4U* [online]. [cit. 17. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.law4u.cz/cz/sluzby/mediace/o-mediaci/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí: ÚMPOD slaví 80 let činnosti. PLÍVOVÁ, Viktorie. *ÚMPOD slaví 80 let činnosti* [online]. Praha, 2010 [cit. 6. října 2015]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9801/08112010_2.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Změny v mezinárodněprávní ochraně dětí- tisková zpráva*. [citováno 8. listopadu 2015]. Dostupné z <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/5006/17012008.pdf>>.

PTÁČEK, Lubomír. *Přeshraniční únosy dětí* [online]. Praha: Mezinárodní konference ČAK, JA a ERA „Mezinárodní právo v rodinné praxi“, 26. 3. 2010 [cit. 24. října 2015]. Dostupné z <http://www.cak.cz/assets/files/3183/P_eshrani_n__nosy_d_t_.doc>.

PÉREZ-VERA, Elisa. *Explanatory report* [online]. Madrid: Hague conference on Private international law, 1981 [cit. 6. listopadu 2015]. Dostupné z <<http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>>.

Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II [citováno 13. listopadu 2015]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_new_brussels_ii_cs.pdf.

Rozhodnutí ve věcech manželských a rodičovských: příslušnost, uznávání a výkon (Brusel IIa). *EUR-Lex: Access to European Union law* [online]. [cit. 10. září 2015]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV:133194>

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Výživné* [online]. [cit. 9. října 2015]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/vyzivne/predpoklady-a-limity/>

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Osvojení* [online]. [cit. 10. října 2015]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/osvojeni/>

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Právo styku s dítětem* [online]. [cit. 12. října 2015]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/pravo-styku-s-ditetem/>

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Výroční zpráva 2013* [online]. [cit. 6. října 2015]. Dostupné z: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2013.pdf

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Mediace* [online]. [cit. 17. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/mediace/>

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí: *Rozvoj partnerství v oblasti mezinárodní spolupráce na Úřadě pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online]. [cit. 5. listopadu 2015]. Dostupné z: <http://www.umpodprojekt.cz/mezinarodni-rodicovske-unosy-deti/mezinarodni-rodicovske-unosy-deti-jineodborna-verejnost/>

Úmluva o právech dítěte. *UNICEF Česká republika* [online]. [cit. 3. září 2015]. Dostupné z: <http://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>

VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, KLOUB, Jindřich. *Mezinárodní únosy dětí, I. díl*. [citováno 9. listopadu 2015]. Dostupné z: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=45>>

VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, KLOUB, Jindřich. *Mezinárodní únosy dětí, II. díl*. [citováno 9. září 2015]. Dostupné z: <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=44>>

VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, KLOUB, Jindřich. *Mezinárodní únosy dětí, III. díl*. [citováno 5. září 2015]. Dostupné z: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=127>>

Zpráva veřejného ochránce práv pod sp.zn. 2840/2006/VOP/ON ze dne 8. srpna 2006, dostupná

z: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/STANOVISKA/Rodina_a_dite/Mezinarodni_veci/2840-06-Argentina_ZSO.pdf

Další zdroje:

Mediace: Pokyny pro správnou praxi na základě Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. Belgie: Stálý výbor Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, 2012.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá Úlohou Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí při mezinárodních únosech dětí a je rozdělena do 6 kapitol. V první kapitole jsou vysvětleny nejdůležitější termíny únosového práva, a to dítě, mezinárodní únos dítěte a obvyklé bydliště. Následuje kapitola druhá, jejímž obsahem je přiblížení základních právních dokumentů přijatých v souvislosti s mezinárodními únosy dětí na úrovni mezinárodní - Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, Úmluva o právech dítěte a Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dítěte a na úrovni evropské - Nařízení Rady (ES) o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Nařízení Brusel IIbis). Historií Úřadu a jeho agendou se zabývá čtvrtá kapitola. Dále jsou v této kapitole rozebrány pravomoci Úřadu jako ústředního orgánu dle Haagské úmluvy a Nařízení Brusel IIbis a jeho postavení jako kolizního opatrovníka v řízení s mezinárodním prvkem. Agenda mezinárodních únosů dětí na Úřadě je vysvětlena v kapitole čtvrté, která na dvou konkrétních případech z praxe demonstruje, jaké konkrétní kroky Úřad činil v případě mezinárodního únosu dítě z ČR i únosu do zahraničí a také se zabývá spoluprací s třemi vybranými státy v této oblasti. Pátá kapitola se zabývá procesní stránkou mezinárodních únosů dětí, nejdříve popisuje, jak probíhá řízení dle Haagské úmluvy, jaké jsou důvody pro nenařízení návratu dítěte, zohledněna je úprava obsažená v Nařízení Brusel IIbis a možnou kolizi v případě aplikace těchto dvou právních předpisů, poslední část kapitoly se věnuje řízení o navrácení dle české právní úpravy. Poslední kapitola se týká možností mimosoudních řešení sporů v případech mezinárodních únosů dětí a to podle Haagské úmluvy, která stanovuje, že ústřední orgány se mají alespoň pokusit o dobrovolné navrácení dítěte anebo usnadnit smírné řešení. Taktéž je interpretována úprava mediace v českém prostředí a v neposlední řadě je analyzována mediace na Úřadě. V závěru kapitoly je opět uvedena konkrétní mediační kauza na Úřadě.

Abstrakt v anglickém jazyce

The diploma thesis deals with the role of the Office for International Legal Protection of Children in international child abductions, and is divided into 6 chapters. The first chapter explains the most important terms abduction law, child, international child abduction and habitual residence. In the following chapter, the content of which is of basic legal documents adopted in connection with international child abduction at the international level - the Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction, the Convention on the Rights of the Child and the Convention on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Cooperation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of the Child and the European level - Regulation (EC) on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) no. 1347/2000 (Brussels Regulation IIbis). History Office and its agenda is engaged in the fourth chapter. Furthermore, this chapter discussed the powers of the Office as the central authority under the Hague Convention and the Regulation Brussels IIbis and its role as guardian in the proceedings with an international element. Agenda of International Child Abduction at the Office is explained in chapter four, which in two specific cases from practice demonstrates what concrete steps Authority did in the case of international child abduction from the Czech Republic and abduction abroad and also concerns cooperation with the three selected states in this area. The fifth chapter deals with procedural aspects of international child abduction, first describes how the proceedings under the Hague Convention, the reasons for unordered return of the child into account the provisions contained in Regulation Brussels IIbis a possible collision in the event of application of these two pieces of legislation, the final part of the chapter is dedicated to the recovery proceedings under Czech law. The last chapter covers non-judicial dispute resolution in cases of international child abduction and the Hague Convention, which stipulates that the central authorities should at least try for a voluntary return of the child or facilitate an amicable solution. It is also interpreted adjustment mediation in Czech middle and last but not least is analyzed mediation at the Office. At the end of the chapter is again given a particular mediation case at the Office.

Seznam klíčových slov českém a anglickém jazyce

Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí - Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 - občanský soudní řád – zákon o zvláštních řízeních soudních - mezinárodní únos dítěte – dítě - nejlepší zájem dítěte – blaho dítěte - obvyklé bydliště – protiprávní přemístění nebo zadržení – ústřední orgán – odchod s dítětem bez souhlasu druhého rodiče - právo styku s dítětem – péče soudu o nezletilé - ústřední orgán - zahraniční ústřední orgán - kolizní opatrovník - řízení o navrácení nezletilého dítěte - žádost o navrácení - opuštěný rodič - rodič únosce - mediace.

Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction - Council Regulation (EC) No 2201/2003 - Civil procedure code – Act on Special procedures - international child abduction - child - best interests of the child - well - being of the child - habitual residence - wrongful removal or the retention - central authority - leaving with the child without the consent of the other parent - rights of access - judicial care of minors - central authority - foreign central authority - collision guardian - proceedings for the return of the minor child - request for return - parent abandoned - parent abductor - mediation.